

သတိသမ္ဗုဒ္ဓိ နိဗ္ဗာန်ဝင်

အပ္ပမာဒေန သမ္မာဒေဝ
ဗုဒ္ဓဘုရား ဟောဖော်ကြားရာ
ဒေသနာရှိ တရားသိကြ
ဓမ္မမိတ်ဆွေ တို့တတွေသည်
တွေတွေဝေဝေ မနေကြနဲ့။ ။

ဗုဒ္ဓကျေးဇူး ဆရာကျေးဇူး
ဆပ်ဖူးရအောင်
သတိဆောင်လျက်
နောင်မှယခု ချိန်တိုင်းရှုကြ
သတိသမ္ဗုဒ္ဓိ အမြဲယှဉ်ကြ။ ။

“ဘဝအနွမ်းဆို ပျောက်စေဖို့
ဓမ္မလမ်းကို လျှောက်ကြစို့...
အရှိအမတစခန်းကို ရောက်စေဖို့
မဇ္ဈိမလမ်းကို လျှောက်ကြစို့...
ပျက်အစဉ်လွမ်းငို ကြောက်စရာမို့
မဂ္ဂင်လမ်းကို လျှောက်ကြစို့။”

ဒေါက်တာရွှေထွန်း (ဓမ္မလမ်း)

ဓမ္မလမ်းစာစဉ်

အဆင့်လမ်း

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)

ဓမ္မလမ်းစာစဉ်

“ နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ”
တုရား၊ တရား၊ သံဃာ၊ မိဘ၊ ဆရာတို့အား ဤဓမ္မစာစုဖြင့်
ရှိသေခွာ ကန်တော့ပါ၏။

“ အဆန်လမ်း ”

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)

ဒေါက်တာ စိုးလွင် (မန္တလေး)

- ၁၉၅၈ ခုနှစ် ဇွန်လ (၃) ရက် အင်္ဂါနေ့တွင် မန္တလေးမြို့၌ အဖ ဦးသန်းအောင် အမိ ဒေါ်ဝင်းမေတို့မှ မွေးဖွားသည်။

- ၁၉၇၅ ခုနှစ်တွင် ဆယ်တန်းစာမေးပွဲကို မန္တလေးမြို့ အမှတ် (၉) အထက (ယခင် စိန့်ပီတာ)မှ အောင်မြင်သည်။

- ၁၉၇၆-၈၂ စာသင်နှစ်တွင် ဆေးတက္ကသိုလ် (မန္တလေး) ၌ တတ်ရောက်သင်ကြား၍ ဆရာဝန်ဘွဲ့ (M.B,B.S)ကို ရရှိသည်။ ပြင်ပဆေး ခန်းဖွင့်၍ ဆေးကုသခြင်းကို လုပ်ကိုင်သည်။

- ၁၉၈၉-၉၀ ခုနှစ်တို့တွင် မင်းကွန်းဆရာတော်ဘုရားကြီး တည်ထောင် ဖွင့်လှစ်ခဲ့သော နန်းရှေ့ မန္တလေး ဇီဝိတ သံဃာဆေးရုံ၌ တာဝန်ထမ်း ဆောင်သည်။

- ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် မရွှေရည်လှနှင့် အိမ်ထောင်ပြု၍ ထူးရည်လွင် သမီးတစ်ဦးရှိပြီး ယခုအခါ မန္တလေးမြို့ (၁၉)လမ်း နန်းရှေ့ အောင်မြေ သာစံမြို့နယ်တွင် မိသားစုနှင့် အတူနေထိုင်သည်။

- ၁၉၉၀-၉၁ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ဓမ္မစာပေများကို လေ့လာ ဖတ်ရှု ခဲ့သည်။ မင်းကွန်းဆရာတော်ကြီး၊ စွန်းလွန်းဆရာတော်ကြီး၊ ဝေဘူဆရာတော်ကြီး၊ မိုးကုတ်ဆရာတော်ကြီး၊ မဟာစည်ဆရာတော်ကြီး၊ တောင်မြို့ မဟာဂန္ဓာရုံ ဆရာတော်ကြီး၊ ပခုက္ကူဆရာတော်ကြီး (အနိစ္စဆရာတော်)၊ ဖားအောက် တောရ ဆရာတော်ကြီးတို့၏ တရားဓမ္မများကို လေ့လာမှတ်သားခဲ့သည်။ ထို့ပြင် လယ်တီဆရာတော်ကြီး၏ ဒီပနီပေါင်းချုပ်နှင့် ဘုရားရှင် ဟောကြား တော်မူခဲ့သော ဆဋ္ဌသံဂါယနာတင် ပိဋကတ်သုံးပုံ ပါဠိတော် (မြန်မာပြန်) တို့ကို ဆက်လက် ဖတ်ရှု လေ့လာလျက်ရှိသည်။

- ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် စာမေ့အမြင်မှ ခန္ဓာမေ့အမြင်ရောက်အောင် လက်တွေ့
ဝိပဿနာတရား အလုပ်ကို စတင်၍ နှလုံးသွင်းအားထုတ်သည်။

- ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးနှင့် ရန်ကုန်မြို့တို့၌ သူငယ်ချင်းများကို
ဝိပဿနာနှင့် ပတ်သက်သော အခြေခံ သဘောတရားများကို စတင် ဆွေးနွေး
ပြောကြားသည်။

- ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် မန္တလေး ဆေးတက္ကသိုလ် (၇၆-၈၂) စာသင်နှစ်၏
(၁၀) ကြိမ်မြောက် အာစရိယပူဇော်ပွဲ၌ (ဓမ္မလမ်းကို လျှောက်ကြမယ်)
ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ဓမ္မစာစုကို စတင်ရေးသား၍ ဆရာ ဆရာမတို့ကို ဓမ္မနှင့်
ပူဇော်ကန်တော့ရင်း သူငယ်ချင်း တို့ကိုလည်း ဓမ္မလမ်းပေါ်ရောက်အောင်
ခေါ်ဆောင်ခဲ့သည်။

- ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးနှင့် ရန်ကုန်မြို့တို့၌ ဝိပဿနာသင်တန်း အတွက်
မဇ္ဈိမလမ်းကို လျှောက်ကြမယ်၊ မြတ်ဗုဒ္ဓ၏ဝိပဿနာ၊ ပိဋကတ်မှတ်စု၊
ဓမ္မကောက်နုတ်ချက်စာစုများ၊ ဝိပဿနာ 'ဝလုံးတန်း'၊ ဝိပဿနာ အခြေခံနှင့်
အလုပ်ပေးတရား၊ အခြေခံဉာဏ်နှစ်ပါးနှင့် အနတ္တအမြင်၊ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ
သိပုံပယ်ပုံ၊ လက်တွေ့လျှောက်လှမ်းဓမ္မလမ်း စသည်တို့ကို (ဓမ္မလမ်းစာစဉ်များ)
အဖြစ် ရေးသားခဲ့သည်။

အဆန်လမ်း

အစုန်လမ်းနှင့် အဆန်လမ်းဟူ၍ ဆန့်ကျင်ဖက်လမ်းနှစ်သွယ် ရှိပါသည်။ အဆန်လမ်းသည် အခက်အခဲရှိသည်။ အစုန်လမ်းသည် မခက်ခဲပါ။ ဥပမာ စုန်ရေဆန်ရေနှင့်တူပါသည်။ စုန်ရေတွင် မျောလိုက်ရုံသာဖြစ်သည်။ သက်သာလွယ်ကူပါသည်။ ဆန်ရေတွင် ကြိုးစားရှန်းကန်ရပါသည်။ သမုတိနယ်တွင် မြင်လိုက် ကြားလိုက်သည်နှင့် ငါသူတပါး ယောက်ျားမိန်းမ သားသမီးဆိုသော အမှတ်သညာတို့ ဖြစ်ပေါ်သွားပြီး ကောင်းတယ်ဆိုးတယ် ကြိုက်တယ်မကြိုက်ဘူးစသဖြင့် လောဘဒေါသတို့သည် ဆက်တိုက်ဖြစ်ပေါ်ကြရိုး ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ဖြင့်လည်း ချက်ခြင်း တုန်ပြန်ကြပါသည်။ ၎င်းဖြစ်စဉ်သည် အစုန်လမ်းဖြစ်ပါသည်။ အဆန်လမ်းသည် ထိုသို့မဟုတ်ပါ။ မြင်လျှင်မြင်ကာမျှ ကြားလျှင်ကြားကာမျှသာဖြစ်၍ လောဘဒေါသမဖြစ်ပဲ အမောဟဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ ပြောသင့်တာကိုသာပြောခြင်း၊ လုပ်သင့်တာကိုသာလုပ်ခြင်း၊ တွေးသင့်တာကိုသာတွေးခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဆန်လမ်းသည်ရှိသော်လည်း မလွယ်ကူပါ။ သို့သော် အခက်အခဲတို့ကို ကျော်လွန်နိုင်ပါက အဆန်လမ်း၏ ကောင်းမြတ်သော အကျိုးတရားတို့ကို နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာထိတိုင်အောင် ရရှိနိုင်ပါသည်။

ဝိပဿနာအားထုတ်မှုသည် အဆန်လမ်းဖြစ်ပါသည်။ သံသရာလည်ခြင်းသည် အစုန်လမ်းဖြစ်၍ သံသရာရပ်ခြင်းသည် အဆန်လမ်း ဖြစ်ပါသည်။ အစုန်လမ်းသည် (၃၁)ဘုံဆိုသော အကျဉ်းထောင်တို့တွင် တစ်ထောင်ပြီး တစ်ထောင်ပြောင်းနေသော ဘဝအကျဉ်းသား လျှောက်လှမ်းနေရသည့်

ဘဝလမ်းဖြစ်သည်။ အဆန်လမ်းသည် (၃၁)ဘုံမှ လွတ်မြောက်ရာ ဘဝ အကျဉ်းထောင်ပြောင်းမှု ဘဝအကျဉ်းသားဖြစ်မှုမှ လွတ်ရာငြိမ်းရာလမ်း ဖြစ်သည်။ အများစုသည် လွတ်မြောက်ရာလမ်းကို မမြင်နိုင်ပဲ ထောင်ကောင်းရာ၊ ဘဝကောင်းရာပြောင်း၍ ၎င်း ဘဝအကျဉ်းထောင်ထဲမှာပင် သက်သာရာ ချမ်းသာရာကို ၎င်း ကြိုးစားရှာဖွေနေကြလေသည်။

နံရံလေးဘက်ရှိသော အကျဉ်းထောင်မှ လွတ်မြောက်မှုသဘောကို လူတိုင်း နားလည်နိုင်ကြပါသည်။ သို့သော်လည်း ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာသည် အမှန်တကယ် ရှိသည်ဟူသော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာဖြင့်စွဲယူထားသော ယုံကြည်ချက်အမှား (false belief)ကြောင့် ဘဝ အကျဉ်းထောင်ကျနေသော ဘဝအကျဉ်းသားအဖြစ်မှ လွတ်မြောက်မှုကိုတော့ မမြင်နိုင်ကြပါ။

ထို့ကြောင့် ဘဝဆိုသည်မှာ အစုန်လမ်းထက် အဆန်လမ်းလျှောက်ရ ခြင်းသည်ပို၍ အခက်အခဲများပါသည်။ ထိုအခက်အခဲတို့နှင့်တွေ့ကြုံရပါက လောဘ ဒေါသ မောဟတို့နှင့်မဖြေရှင်းပဲ အလောဘ အဒေါသ အမောဟတို့နှင့် ဖြေရှင်းတတ်အောင် ကြိုးစားရပေမည်။ အလောဘကို ဒါနဖြင့် ၎င်း အဒေါသကို သီလဖြင့် ၎င်း အမောဟကို ဘာဝနာဖြင့် ၎င်း ကျင့်သုံးပွားများရလေသည်။ ၎င်းတို့တွင် လောဘနည်းအောင် ဒါနပြုခြင်း ဒေါသနည်းအောင် သီလကျင့် သုံးခြင်းတို့ကို အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ နားလည်သဘောပေါက်ကြပါသည်။ သို့သော် မောဟနည်းအောင် ဝိပဿနာဘာဝနာအလုပ် အားထုတ်ရန်အတွက် နဲနဲခက်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာအလုပ်ကို မှန်မှန်ကန်ကန် နားလည် သဘောပေါက်ကျင့်သုံးနိုင်ရန်အတွက် ပညာရပ်တစ်ခုအနေဖြင့် စနစ်တကျ လေ့လာ ဆည်းပူးသင်ယူသင့်ပေသည်။

“သင်္ကြန် (၇)ရက် ဝိပဿနာသင်တန်း”

ဝိပဿနာအတွက် အခြေခံသိရမည့် သဘောတရား(၂)ခုမှာ ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားသိခြင်းနှင့် အကြောင်းအကျိုးကို သိမ်းဆည်းတတ်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်နာမ်နှင့် အကြောင်းအကျိုးကို စာသိ ဆင်ခြင်သိမျိုး မဟုတ်ပဲ လက်တွေ့နားလည် သိမြင်ရန် အောက်ပါတို့ကိုအရင် သဘောပေါက်နားလည်ပါက တရားအလုပ် အားထုတ်ရာတွင် များစွာ အထောက်အပံ့ကောင်းများရရှိနိုင်ပေမည်။

- (၁) နယ် (၃)နယ်
- (၂) အမှီချမ်းသာ နှင့် အမှီကင်းသောချမ်းသာ
- (၃) နှောင်ဖွဲ့မှု နှင့် လွတ်မြောက်မှု
- (၄) သာယာဖွယ် အပြစ် ထွက်မြောက်မှု
- (၅) အတ္တ အနတ္တ (အနတ္တ နှင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ)
- (၆) အတွင်းရှုပါ
- (၇) မနောဒွါရ နှင့် ဓမ္မာရုံ
- (၈) အာရုံကကျေးဇူးပြုမှ စိတ်ဖြစ်တယ်
- (၉) အာရုံ နှင့် အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ဥပါဒါန်
- (၁၀) ဝိပဿနာအစ သတိ ဝီရိယ
- (၁၁) မဂ္ဂင် (၈)ပါး အလုပ်တရား
- (၁၂) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် နှင့် ဝဋ် (၃)ပါး
- (၁၃) ဥပါဒါန် နှင့် အကြောင်းတရား
- (၁၄) ဥပါဒါန် နှင့် သတိ
- (၁၅) သတိပညာ သာသနာ

(၁) နယ် (၃) နယ်

ဝိပဿနာကို နယ်(၃)နယ်နှင့် ပိုင်းခြားတင်ပြခြင်းမှာ စာပေနှင့် အလှမ်းဝေးနေသောသူများအတွက်ဖြစ်ပါသည်။ စာပေတွင် သမုတိသစ္စာနှင့် ပရမတ္ထသစ္စာ နှစ်ပါးသာရှိပါသည်။ ပရမတ္ထသစ္စာတွင် ရုပ်စိတ်စေတသိက် ဆိုသော သင်္ခတတရား (သဘာဝသစ္စာ)နှင့် နိဗ္ဗာန်ဆိုသော အသင်္ခတတရား (အရိယသစ္စာ)ဟူ၍ ခွဲခြားနိုင်သည်။ သို့သော် ဝိပဿနာအားထုတ်ရာတွင် ပညတ်ပရမတ်ကို ပိုင်းခြား သိအောင် သင်ကြားရသဖြင့် ပရမတ်ဆိုလျှင် ရုပ် စိတ်စေတသိက်ကိုသာ တန်းမြင်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် သစ္စာ(၄)ပါးကို နားလည်သဘောပေါက်ရန်အတွက် သစ္စာနယ်အနေဖြင့် သီးခြားတင်ပြပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

- (၁) သမုတိနယ် - ငါ၊ သူတပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ရှိ၏။
(သီလ) အကောင်း အဆိုးရှိ၏။ အကြောင်းအကျိုး ရှိ၏။
နိစ္စ၊ သုခ၊ သုဘ၊ အတ္တ အယူမှား ရှိကြ၏။
- (၂) ပရမတ်နယ် - ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး၊ ခန္ဓာငါးပါး ရှိ၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမရှိ။
(သမာဓိ) ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုးသာရှိ၏။
အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘ အယူမှန် ရှိ၏။
- (၃) သစ္စာနယ် - လောကီသစ္စာ (၂)ပါး ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာ၊
(ပညာ) လောကုတ္တရာသစ္စာ (၂)ပါး နိရောဓသစ္စာနှင့်
မဂ္ဂသစ္စာဆိုသော သစ္စာ(၄)ပါး ရှိ၏။

ဝိပဿနာသည် သစ္စာ (၄)ပါးကို သိမြင်ရန်၊ မျက်မှောက်ပြုရန်အတွက် အားထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ ကူးရသည်။ ပရမတ်နယ်ရောက်မှ သစ္စာနယ်ဝင်ကာ ဒုက္ခကိုပိုင်းခြား(သိ)ခြင်း၊ သမုဒယ

(ပယ်)ခြင်း၊ နိရောဓ(ဆိုက်)ခြင်းတို့ကို မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး(ပွား)ခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက် ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

နယ်(၃)နယ်၏သဘောကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းသိမြင်အောင် ဥပမာ ပေးရလျှင် ရပ်ကွက်ထဲတွင် ခေါင်းကိုက်ပါက ပါရာစီတမော ဝယ်သောက်၊ ဗိုက်အောင့်ပါက လေဆေးသောက်စသည်ဖြင့်လည်း ထိုထို အာဂန္တု ရောဂါများ ပျောက်ကြပါသည်။ ထို့အတူ သမုတိနယ်တွင် ဒါန၊ သီလ၊ သမထဘာဝနာတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါအနေဖြင့် အားထုတ်ကာ ကုသိုလ်တရားတို့ကို ရရှိကြပါသည်။

သို့သော်ရောဂါသည် သာမန်မဟုတ်ပဲ ပြင်းထန်လာပါက ဆေးရုံတင် ရပေမည်။ ဆေးရုံတွင် ဆီးစစ်၊ သွေးစစ်၊ ဓါတ်မှန်ရှိက်၊ အာလ်ထရာဆောင်း ရိုက်စသည်ဖြင့် အသေးစိတ်စစ်ဆေးရပါသည်။ ထိုအခါ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ သဘောကို ကျော်လွန်၍ ရောဂါရှိသောအပိုင်းနှင့် ရောဂါမရှိသောအပိုင်း တို့ကို ခွဲခြားရလေသည်။ ထို့အတူ ပရမတ်နယ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါကို ရုပ်စိတ် စေတသိက်စသည်ဖြင့် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာကြည့်ရပါသည်။ ထိုအခါ ကောင်းသော ကုသိုလ်စိတ်စေတသိက်နှင့် မကောင်းသော အကုသိုလ် စိတ် စေတသိက်တို့ကို အမှန်အတိုင်းသိမြင်အောင် ပိုင်းခြားရလေသည်။

ဥပမာ ဗိုက်ထဲတွင် ရောဂါအလုံးရှိပါက (ခွဲစိတ်ခန်း)ဝင်၍ ဖယ်ထုပ် ရသလို မကောင်းသော စိတ်စေတသိက် (ကိလေသာ)တို့ကို (သစ္စာနယ်)တွင် မဂ္ဂင်တရားတို့ဖြင့် ဖယ်ရှားပစ်ရလေသည်။ ထိုအခါ ရောဂါပျောက်သော သူသည် မိမိအိမ်တွင် ပြန်နေရသော်လည်း ရောဂါမရှိပဲ ချမ်းချမ်းသာသာ နေထိုင်နိုင်သလို သစ္စာနယ်တွင် သမုဒယ (ကိလေသာ)ကို ပယ်ပြီးသောကြောင့် သမုတိနယ်တွင် သမုဒယမရှိပဲ ဒုက္ခငြိမ်းကာ နိရောဓအမြင်ဖြင့် လောက ကောင်းကျိုးတို့ကို ထက်ဝန်းကျင်စင်ကြယ်သော ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊

မနောကံတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက် နေထိုင်နိုင်လေသည်။

ထို့ပြင် သမုတိနယ်တွင် (သီလကျင့်စဉ်)ဖြင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံနှင့် စပ်သော ဒုစရိုက်အမှုတို့ကို ပယ်ရှားနိုင်သည်။ ပရမတ်နယ်တွင် (သမာဓိ ကျင့်စဉ်)ဖြင့် မနောဒုစရိုက်အမှုတို့ကို ဖယ်ရှားနိုင်သည့်အပြင် အရှိကိုအရှိအတိုင်း ရုပ်နာမ် ပရမတ်တို့ကိုလည်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ပိုင်းခြားသိမြင်နိုင်လေသည်။

သစ္စာနယ်တွင် (ပညာကျင့်စဉ်)ဖြင့် သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်း သိမြင် နိုင်သည်။ ဤသို့ဖြင့် သီလကျင့်စဉ်၊ သမာဓိကျင့်စဉ်၊ ပညာကျင့်စဉ်တို့ကို အခြေခံ၍ နယ်(၃)နယ်အနေဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ဝိပဿနာ၏သဘောကို လူ အများ သိလွယ်မြင်လွယ်အောင် ရေးသား တင်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၂) အမှီချမ်းသာ နှင့် အမှီကင်းသောချမ်းသာ

ချမ်းသာနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ အမှီချမ်းသာနှင့် အမှီကင်းသော ချမ်းသာတို့ဖြစ်သည်။ အမှီချမ်းသာသည် ပိုက်ဆံရှိမှု၊ ကားရှိမှု၊ တိုက်ရှိမှု ချမ်းသာ ခြင်းဖြစ်သည်။ အာရုံတစ်ခုကို အမှီပြု၍ သုခဝေဒနာဖြစ်ပေါ်ခြင်းကိုပင် ချမ်းသာသည်ဟု ယူဆခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မိမိ၏ယောက်ကျား၊ မိမိ၏မိန်းမ၊ မိမိ၏ သားသမီးကောင်းမှ မိမိချမ်းသာ၏။ နောက်ဆုံး မိမိကိုယ်ခန္ဓာကျန်းမာမှ ချမ်းသာ၏။ မိမိကိုယ်ကိုပင်ပြန်၍ မှီနေသေး၏။ ထိုအမှီချမ်းသာသည် ကိုယ်ပိုင် ချမ်းသာ မဟုတ်ပါ။ ကိုယ်ပိုင်ချမ်းသာသည် အမှီကင်း၏။ ပိုက်ဆံရှိသည်ဖြစ်စေ မရှိသည်ဖြစ်စေ ကိုယ်နာသည်ဖြစ်စေ မနာသည်ဖြစ်စေ ချမ်းသာ၏။ အာရုံတို့သည် ကောင်းသည်ဖြစ်စေ မကောင်းသည်ဖြစ်စေ ချမ်းသာ၏။ သူတပါးကောင်း သည်ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသည်ဖြစ်စေ မိမိနှင့်မဆိုင်တော့ချေ။ သူကောင်းမှ ကိုယ်မဆိုးပါ မဟုတ်တော့ပေ။ သူတပါးမှ အမှီလွတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

အမှီချမ်းသာသည် မှီရာတို့၏နှောင်ဖွဲ့ခြင်းကို ခံရပါသည်။ ဥပမာ ဖုံးရှိမှချမ်းသာတယ်လို့ယူဆပါက ဖုံးမရှိလျှင် ဆင်းရဲတော့သည်။ ထို့ပြင် ဖုံးရှိပြန်လျှင်လည်း ကောင်းတာကြားရမှ ချမ်းသာ၏။ မကောင်းတာကြား ရပြန်လျှင်လည်း ဆင်းရဲပြန်ပါသည်။ အသံအာရုံပေါ်တွင် မှီနေပြန်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ရှိတာ မရှိတာက အဓိကမဟုတ်ပါ။ မှီခြင်း မမှီခြင်းသည်သာ အရေးကြီးပါသည်။ မှီလျှင် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရ၍ အမှီကင်းပါက လွတ်မြောက် လေသည်။ လူအများစုသည် အမှီချမ်းသာကို သိကြသော်လည်း အမှီကင်းသော ချမ်းသာကို အသိနည်းကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမှီချမ်းသာကိုသာ ရှာဖွေနေကြ၍ အမှီကင်းသောချမ်းသာကို မသိ၍ မရှာဖွေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှီကင်းသော ချမ်းသာသည် ဓမ္မထဲတွင်သာရှိပါသည်။ လွတ်မြောက်မှုချမ်းသာ သို့မဟုတ် ဝိမုတ္တိသုခဟုခေါ်ဆိုလေသည်။

(၃) နှောင်ဖွဲ့မှု နှင့် လွတ်မြောက်မှု

လွတ်မြောက်မှုကို နားလည်ရန် နှောင်ဖွဲ့မှုကို အရင်သိသင့်ပေသည်။ နှောင်ဖွဲ့မှုသဘောကို သိမြင်လွယ်အောင် လောကသုံးပါးနှင့်စပ်၍ တင်ပြ လိုပါသည်။ ဩကာသလောက၏နှောင်ဖွဲ့မှုမှာ ဥပမာ မြေကျင်းနက်နက်တစ်ခု ထဲသို့ကျပါက မြေကျင်းသည် မိမိကို အခြားသို့ မသွားနိုင်အောင် နှောင်ဖွဲ့ထား လေသည်။ ထို့အတူ အခန်းတစ်ခုအတွင်း၌ အပိတ်ခံရပါကလည်း အခန်းသည် မိမိအားနှောင်ဖွဲ့လေသည်။ သတ္တလောက၏နှောင်ဖွဲ့မှုသဘောတွင် လူတို့က သတ္တဝါတို့ကို၎င်း လူအချင်းချင်းတို့ကို၎င်း ချုပ်နှောင်ထားခြင်းဖြစ်လေသည်။

သင်္ခါရလောက၏နှောင်ဖွဲ့မှုသဘောကို နားလည်ရန်မှာ မလွယ်ကူလှပါ။

ခန္ဓာရှိနေသည့်အတွက် စားမှု ဝတ်မှု နေမှုတို့နှင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရပါသည်။ ထင်ရှားသောဥပမာမှာ ဗိုက်ဆာ၍ထမင်းစားနေသော်လည်း ဝမ်းသွားချင်ပါက အိမ်သာနှင့်နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရပါသည်။ ၎င်းသည် ခန္ဓာရှိနေသောကြောင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရမှုသဘောတို့ဖြစ်ကြပါသည်။ ဤသို့ နှောင်ဖွဲ့မှုသဘောကို နားလည်မှသာ ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် လွတ်မြောက်မှုသဘောကို နားလည်နိုင်ပေမည်။

နောက်ထပ်နှောင်ဖွဲ့မှုသဘောမှာ ကိလေသာဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ မိမိနှစ်သက်စွဲလမ်းသော အစားအစာတစ်ခုကို အလွန်တပ်မက်စွဲလမ်းနေပါက အခြားစားစရာများရှိသော်လည်း မစားနိုင်ပဲ ထိုအစားအစာနှင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရပါသည်။ ၎င်းသည် ကိလေသာဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

နောက်ထပ်နှောင်ဖွဲ့မှုတစ်ခုမှာ ကံဖြင့်နှောင်ဖွဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ကံပစ်ချရာနေရာမှာပင် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရပါသည်။ ဥပမာ ရွှေငါးဘဝကို ကံပစ်ချပါက ရေကန်အတွင်းမှာပင် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရပါသည်။ ထို့အတူ စဉ်းစားတတ်ပါက သက်ဆိုင်ရာ ဘဝတို့မှာ ကံပေးသမျှတို့နှင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံနေရပါသည်။ ထိုသို့နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရမှုအမြင်မှ ဉာဏ်ဖြင့် မကြည့်တတ်သောကြောင့် လွတ်မြောက်မှုသဘောကိုလည်း နားမလည်နိုင်ပဲဖြစ်နေကြပါသည်။ ထိုအခါ နှောင်ဖွဲ့မှုအတွင်းမှာပဲ ချမ်းသာကို ရှာနေကြသောကြောင့် လွတ်မြောက်မှုချမ်းသာကို မသိမြင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

(၄) သာယာဖွယ် အမြစ် ထွက်မြောက်မှု

ဘုရားရှင်သည် လောက၏သာယာဖွယ် (အဿာဒ)ကို၎င်း၊ အပြစ် (အာဒိနဝ)ကို၎င်း၊ ထွက်မြောက်မှု (နိဿရဏ)ကို၎င်း ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

လောကသားတို့သည် သာယာဖွယ်ဖြစ်သော အကောင်းနှင့် အပြစ်ဖြစ်သော အဆိုးကိုသာ သိကြပါသည်။ ထိုအခါ အကောင်းကိုလိုချင်သောလောကနှင့် အဆိုးကို မနှစ်သက်သောဒေါသတို့ဖြင့် အကောင်းအဆိုးသံသရာလည်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်။ အကောင်းနှင့်အဆိုးမှ ထွက်မြောက်ရာကို လုံးဝမစဉ်းစားတတ်ကြပါ။ ဘုရားရှင်သည် အကောင်းရောအဆိုးပါ စွန့်လိုက်သော လွတ်မြောက်မှု ချမ်းသာသည် အကောင်းကိုခံစားရသော ချမ်းသာထက် သာသည်ဟု (ကုသလာ ကုသလံဇဟံ) ဖြင့် ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။

လက်တွေ့ဘဝတွင် ပြောချင်တာလည်းမဟုတ်၊ မပြောချင်တာလည်းမဟုတ်၊ ပြောသင့်လို့ပြောတာသာ ဖြစ်ရပါမည်။ ပြောချင်နေပါကလည်း လောဘပါနေသည်၊ မပြောချင်ပါကလည်း ဒေါသပါနေမည်၊ ပြောချင်တာကိုလည်း စွန့်ပါ၊ မပြောချင်တာကိုလည်း စွန့်ပါ။ ထိုအခါ လောဘဒေါသတို့မှ လွတ်မြောက်ပြီး ပြောသင့်တာကိုသာ ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ ပြောပါက မောဟလည်းလွတ်လေသည်။ လောဘဒေါသမောဟ ကိလေသာတို့မှလွတ်၍ ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်ပြီးပြောခြင်းသည် သမ္မာဝါစာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ လောဘနှင့်လုပ်ချင်တာလည်းမဟုတ်၊ ဒေါသနှင့် မလုပ်ချင်တာလည်းမဟုတ်၊ ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်ပြီး လုပ်သင့်တာကိုလုပ်ခြင်းသည် သမ္မာကမ္မန္တ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တနှင့် အသက်မွေးမှုသည် သမ္မာအာဇီဝဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် လွတ်မြောက်မှု ချမ်းသာနှင့်လောကတွင် နေထိုင်နိုင်ပါသည်။

(၅) အတ္တ နှင့် အနတ္တ

အကြောင်းအကျိုး ဆက်နွယ်မှုတွင် အကျိုးတရားအပေါ်တွင်

ပုဂ္ဂိုလ်အလိုအတိုင်း အစိုးရသည်၊ မိမိအလိုအတိုင်း ဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင် ယူဆလျှင် အတ္တအယူဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်အလိုမပါပဲ အကျိုးတရားသည် အကြောင်းအားလျော်စွာ ဖြစ်သည်ဟုယူလျှင် အနတ္တအယူဖြစ်သည်။ ၎င်းကို လက်တွေ့ သုံးသတ်လိုလျှင် လက်ခုပ်တီးကြည့်ပါ။ လက်ခုပ်တီး ခြင်းသည် အကြောင်းဖြစ်၍ လက်ခုပ်သံမည်ခြင်းသည် အကျိုးဖြစ်သည်။ ထိုအခါ လက်ခုပ်တီးခြင်း အကြောင်းရှိနေပါလျှင် လက်ခုပ်သံ မမည်ပါနှင့် ဟု အကျိုးတရားအပေါ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်အလိုအတိုင်း အမိန့်ပေး၍ အစိုးရသလို လက်ခုပ်မတီးပဲ လက်ခုပ်သံ မည်အောင်လည်း လုပ်၍မရပါ။ ထိုကြောင့် မိမိအလိုဖြင့် အကျိုးတရားအပေါ်တွင် အစိုးရပဲ အကျိုးတရားသည် ပုဂ္ဂိုလ်အလိုမပါပဲ အကြောင်းအားလျော်စွာပင် ဖြစ်ပေါ်ရလေသည်။ ဤသို့ လက်တွေ့ကျကျ သိမြင်ပါက သဘာဝတွင် အတ္တသဘောမရှိပဲ အနတ္တ သဘောသာ ရှိသည်ကို ကိုယ်တိုင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ပေမည်။

“မိမိသည် အကြောင်းတရားကိုသာ အားထုတ်ရ၏”

အခန်းတစ်ခုတွင် မှောင်နေပါက ထိုအမှောင်ကို ဖယ်ချင်လျှင် အမှောင်ကို တိုက်ရိုက်ဖယ်၍ မရပေ။ အလင်းဆိုသော အကြောင်းတရားကို သာအားထုတ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အလင်းဖြစ်ပေါ်သည်နှင့် အမှောင် ချုပ်ပျောက်ရခြင်းသည် သူ့သဘောသူ့ဆောင်ကာ ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ မိမိသည် အမှောင်ဖယ်ခြင်းဆိုသော အကျိုးတရားနှင့် မသက်ဆိုင်ပဲ၊ အလင်းဖြစ်ပေါ်ရန် အကြောင်းတရားကိုသာ အားထုတ်ရခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုကြောင့် အကျိုးတရားသည် မိမိအလိုနှင့် မသက်ဆိုင်ပဲ အကြောင်းတရားတို့ ညီညွတ်ပြည့်စုံလာသောအခါ သူ့သဘောသူ့ဆောင်ပြီး အသစ်အသစ် အနေနှင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်လေသည်။

“ သမုတိ အကြောင်းအကျိုး ”

သမုတိနယ်တွင် အကြောင်းအကျိုးကို လူတိုင်း နားလည် ကြပါသည်။ အကြောင်းကောင်းလို့ အကျိုးကောင်းတာ၊ အကြောင်းဆိုးလို့ အကျိုး ဆိုးတာဆိုပြီး အကြောင်းတရားသည် အကျိုးတရားအပေါ်ကို တိုက်ရိုက် ဆက်နွယ်နေမှု (Connection) သဘောမျိုး ဖြစ်နေသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် အကြောင်းတရားသည် အကျိုးတရားကို မွေးဖွားလိုက်သည့်သဘောမျိုး ဖြစ်သည်။ ပရမတ်နယ်တွင် အကြောင်းတရားသည် အကျိုးတရားအပေါ်တွင် တိုက်ရိုက် ဆက်နွယ်ခြင်း သဘောမျိုး မရှိပါ။ အကြောင်းတရားသည် အကျိုးတရားကို အခြေအနေပေးမှု (Condition) အနေဖြင့်သာ ကျေးဇူး ပြုပေးခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ အကျိုးတရားသည် အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံ ညီညွတ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် သူ့သဘောသူ့ဆောင်ကာ သဘာဝတရား (အသစ်) တစ်ခုအနေဖြင့် (မရှိရာမှ) အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။

ဥပမာ - ရေကို မီးအပူပေးပါက မီးပူလို့ ရေပူတာလို့ အပူ ကူးပြောင်း သကဲ့သို့ တိုက်ရိုက် ကြောင်းကျိုး ဆက်နွယ်မှု (Connection) သဘောမျိုး ယူလျှင် သမုတိနယ်မှ အပူကူးပြောင်းနေမှုအမြင်ဖြစ်၏။ မီးပူသည် ရေပူမှုကို မွေးထုတ်လိုက်သကဲ့သို့ တိုက်ရိုက် ကူးပြောင်းဆက်နွယ်နေခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။

“ ပရမတ် အကြောင်းအကျိုး ”

ပရမတ်နယ်တွင် မီးတွင်ရှိသော အပူတေဇာဓိတ်သည် ဖြစ်သည့် နေရာမှာပင် ချုပ်ပျောက်၏။ အပူဓိတ်သည် ကူးပြောင်းခြင်း နေရာပြောင်း ရွေ့ခြင်း လုံးဝမရှိပါ။ ရေပူခြင်းသည် ရေတွင်ရှိသော အေးသည့် တေဇာဓိတ်များ ချုပ်ပျောက်ပြီး ပူသည့် တေဇာဓိတ်များ သူ့သဘောသူ့ဆောင်ကာ

အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့သော် မီးဆိုသော အကြောင်းတရား၏ ကျေးဇူးပြုမှုနှင့်တော့ မကင်းနိုင်ချေ။ မီးသည် ရေပူမှု အပေါ်တွင် တိုက်ရိုက်ဆက်နွယ်မှု (Connection) သဘောမျိုး (ကူးပြောင်းခြင်း) မဟုတ်ပဲ အခြေအနေပေးမှု (Condition) အနေဖြင့်သာ (ကျေးဇူးပြုခြင်း) သဘောမျိုး ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရေပူခြင်းကိစ္စတွင် မီးသည် အပူဓါတ် အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် လုံလောက်သော ကျေးဇူးပြုခြင်း သဘောသာ ဖြစ်သည်။ ရေပူခြင်း အကျိုးတရား (ပူသည့်တေဇာဓါတ်)သည် သူသဘောသူဆောင်ကာ မရှိရာမှ အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်နေသော သဘာဝ တရားမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ဥပမာတစ်ခုမှာ လေတိုက်၍ သစ်ရွက်လှုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ သမုတိနယ်တွင် လေတိုက်ခြင်းသည် အကြောင်းတရားဖြစ်၍ သစ်ရွက် လှုပ်ခြင်းသည် အကျိုးတရားဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် လေတိုက်ခြင်း အကြောင်း တရားသည် သစ်ရွက်လှုပ်ခြင်း အကျိုးတရားအပေါ်တွင် တိုက်ရိုက် ဆက်နွယ်နေသည်။ ပရမတ်နယ်တွင် လေတွင်ပါဝင်သော ဝါယောဓါတ်သည် လေမှာပင် ချုပ်ပျောက်၏။ သို့သော် သစ်ရွက်လှုပ်ခြင်းသည် သစ်ရွက်တွင် ပါဝင်သော မူလတည်ငြိမ်ဝါယော ချုပ်ပျောက်၍ လှုပ်ရှားဝါယော အသစ် ဖြစ်ပေါ် လာသောကြောင့် သူသဘော သူဆောင်ကာ လှုပ်ရှားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ လှုပ်ရှားဝါယော အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် လေတိုက်ခြင်းဆိုသော အကြောင်းတရား၏ ကျေးဇူးပြုမှုနှင့်ကင်း၍ မဖြစ်ပေါ်နိုင်ချေ။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းတရားသည် အကျိုးတရားအပေါ်တွင် တိုက်ရိုက် ဆက်နွယ်မှု (Connection) သဘောမျိုး ကူးပြောင်းခြင်းမရှိသော်လည်း အခြေအနေပေးမှု (Condition) သဘောမျိုးဖြင့်သာ ကျေးဇူးပြုပြီး အကျိုးတရားသည် သူသဘောသူဆောင်ကာ အသစ်အသစ် အနေနှင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့အတူ ဖယောင်းတိုင် မီးကူးမှုတွင်လည်း ပထမ ဖယောင်းတိုင်မှ မီးသည် ဒုတိယဖယောင်းတိုင်မှ မီးစာကို တို့ထိခြင်းဟူသော အခြေအနေ ပေးမှု (Condition) အနေဖြင့်သာ ကျေးဇူးပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယ ဖယောင်းတိုင်၌ မီးတောက်မှုသည် ဒုတိယ ဖယောင်းတိုင်ရှိ တေဇာဓါတ်က သူသဘောသူဆောင်ကာ မီးတောက် အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ မီးကူးပြောင်းခြင်း လုံးဝမရှိပါ။

ထိုသို့ သိမြင်ခြင်းဖြင့် မိမိခန္ဓာတွင်လည်း ခန္ဓပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အကြောင်း အကျိုးကို အနတ္တဉာဏ်အမြင်ဖြင့် နားလည်သိမြင်အောင် နှလုံးသွင်း အားထုတ်ရပေမည်။

“ ထိမှ သိတယ် ”

ထိသိကို အများအားဖြင့် ကြားဖူးကြပါသည်။ သို့သော် ထိသော အာရုံမှ ကျေးဇူးပြုမှု သိမှု ဝိညာဏ်ဖြစ်ပေါ်ရသည်ကို အနတ္တအမြင်ဖြင့် ကိုယ်တိုင် သိမြင်အောင် နှလုံးသွင်းတတ်ရန် မလွယ်လှပါ။ ထိုဟူသော အကြောင်း တရားက ကျေးဇူးပြုပါမှ သိမှုဝိညာဏ်သည် အကျိုးတရားအနေဖြင့် သူသဘော သူဆောင်ကာ မရှိရာမှ (အသစ်)ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုအကြောင်း တရားကင်း ပါကလည်း ထိုဝိညာဏ်သည် ချက်ခြင်း ချုပ်ပျောက်ပါသည်။ အာဂန္တုဓမ္မ မျှသာဖြစ်လေသည်။ ဝိညာဏ်သည် မွေးသည်မှ သေဆုံးသည်အထိ အမြဲရှိ နေသော အခိုင်အမာ အနှစ်သာရမျိုး၊ အမာခံမျိုး မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် သိမှု ဝိညာဏ်သည် မိမိနှင့်မသက်ဆိုင်ပဲ သူသဘောသူဆောင်၍ (အကြောင်း အကျိုး) အားဖြင့် ဖြစ်ပေါ် ချုပ်ပျောက်နေသောကြောင့် ငါလည်းမဟုတ်၊ ငါ၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်ပါ။ ထိုသို့ သိမြင်နှလုံးသွင်းနိုင်ပါက ရုပ်နာမ်အပေါ်တွင် အနတ္တလက္ခဏာ ဝင်ကာ ဝိပဿနာကို ပွားများအားထုတ်နိုင်ပေမည်။

သစ္စာအကြောင်းအကျိုး

ဒုက္ခကို သမုတိနယ်မှ သူသိငါသိ ရပ်ကွက်သိအနေဖြင့် ဆင်းရဲတာ ဒုက္ခလို့ နားလည်ကြပါသည်။ ဥပမာ တဲနဲ့နေရတာဒုက္ခ၊ ခေါင်းကိုက်တာဒုက္ခ၊ ဗိုက်နာတာဒုက္ခ၊ ကောင်းကောင်းမစားရတာဒုက္ခစသည်ဖြင့်သိကြပါသည်။ ဘုရားရှင် ဆိုလိုသောဒုက္ခမှာ ထိုကဲ့သို့မဟုတ်ပါ။ သမုဒယရှိပါက ဒုက္ခရှိပါသည်။ သမုဒယမရှိပါက ဒုက္ခမရှိပါ။ ဒုက္ခကို သမုဒယရှိ မရှိ အပေါ်တွင်မူတည်၍ ဓမ္မစကြာတရားတော်တွင် ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။ ဥပမာ တိုက်နဲ့ နေရတာသည် ချမ်းသာ၏၊ တဲနဲ့နေရတာသည် ဆင်းရဲ၏၊ အများသိ ဖြစ်ပါသည်။ သမုတိနယ်အနေဖြင့်လည်း မှန်ပါသည်။ သမုတိသစ္စာလည်း ထိုက်ပါသည်။ သို့သော် သစ္စာနယ်မှကြည့်လျှင် တိုက်နဲ့နေရသော်လည်း တိုက်အပေါ်မှာ သမုဒယရှိပါက ဒုက္ခရှိပါသည်။ တဲနဲ့နေရသော်လည်း တဲအပေါ်တွင် သမုဒယမရှိပါက ဒုက္ခမရှိပါ။

ထို့ပြင် သစ်စေ့သည် အပင်စပေါက်ရာမှ တဖြည်းဖြည်း ကြီးထွား လာပါသည်။ အိုမင်းရင့်ရော်လာမည်၊ နောက်ဆုံးမှာ သေခြင်းနှင့်အဆုံးသတ် ရပါသည်။ ထိုဖြစ်စဉ်သည် သဘာဝတရား တစ်ခုသာဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ မိမိတို့သည် မွေးဖွားလာပြီး အိုလာကြသည်၊ နာလာကြသည်၊ နောက်ဆုံး သေကြပါသည်။ ၎င်းသည်လည်း သဘာဝတရား တစ်ခုသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဘာပြဿနာမှမရှိပါ။ သို့သော် ထိုအိုနာသေအပေါ်တွင် ငါအိုပြီ၊ ငါနာပြီ၊ ငါသေတော့မှာပဲဟူ၍ ငါနှင့်သမုဒယရှိသွားသောကြောင့် မိမိတို့တွင် စိတ်ဆင်းရဲခြင်းဒုက္ခဖြစ်ကြရပါသည်။ ဘုရားရှင်တို့တွင် အိုနာသေရှိ

သော်လည်း သမုဒယမရှိသောကြောင့် ကိုယ်သာနာ၍ စိတ်နာခြင်းဒုက္ခ မရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မိမိတို့မှာ ကိုယ်နာပါက စိတ်ပါနာလေသည်။ ထိုသို့ ကိုယ်နာ၍စိတ်နာရသည်မှာ မိမိကိုယ်ပေါ်မှာ သမုဒယရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သမုဒယကိုပယ်နိုင်ပါမှ ဒုက္ခချုပ်ကာ ကိုယ်သာနာပြီး စိတ် မနာခြင်းဖြစ်လေသည်။

(၆) အတွင်းရှုပါ

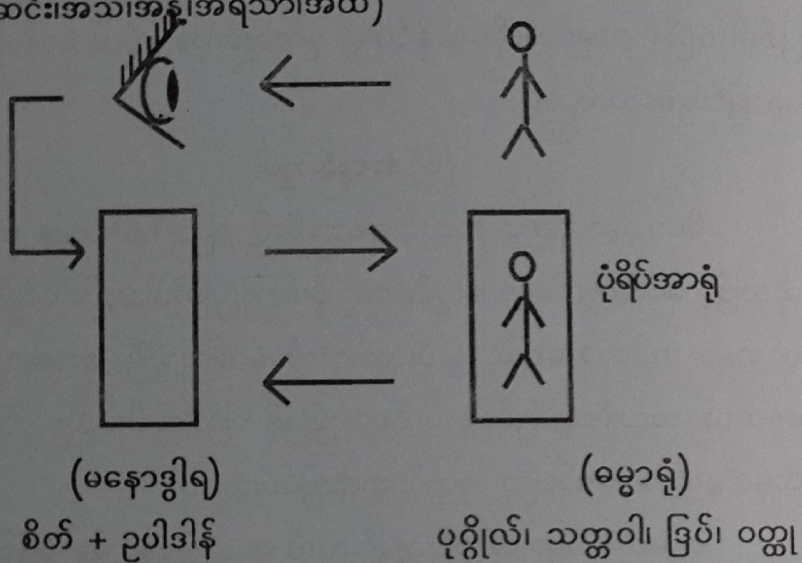
ဝိပဿနာဆိုတာ အတွင်းရှုရတယ်လို့ ပြောကြပါသည်။ အတွင်းလို့ ဆိုသဖြင့် မိမိ၏ကိုယ်ခန္ဓာအတွင်းထဲကို စိုက်ကြည့်ကြပါသည်။ မိမိ၏ကိုယ်ထဲ ရင်ထဲမှာ အဓိကအနေဖြင့် နှလုံးသားထဲကို စိုက်ကြည့်ပြီး နှလုံးသွေးတွေကျ နေတယ်၊ တလှုပ်လှုပ်ဖြစ်နေတယ်စသည်ဖြင့် ပြောကြပါသည်။ ၎င်းတို့သည် သမုတိနယ်က အရပ်ပြော အတွင်းရှုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပရမတ်နယ်မှာ အတွင်းရှုခြင်းသည် မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံဖြစ်ပါသည်။ မျက်စိကိုပိတ်ပြီး ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီးကို အာရုံပြု ဆင်ခြင်လိုက်ပါ။ ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီး၏ပုံရိပ်သည် ဓမ္မာရုံမှာပေါ်၍ မနောမှဆင်ခြင်စိတ်ဖြင့် သိခွင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် အတွင်းသဘောကို ဆင်ခြင်ရှုမှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာရှုရာတွင် အတွင်းရှုဆိုသည်မှာ ကိုယ်တွင်း မဟုတ်ပဲ မနောရှိစိတ်နှင့် ဓမ္မာရုံဆိုသော အာရုံသဘောတို့ကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်ဆိုသော တခါး (၅)ပေါက်ကိုပိတ်၍ မနောပေါက် မှသာ ရှုရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းကိုပင် အတွင်းရှုပါဟု ပြောခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၇) မနောဒွါရ နှင့် ဓမ္မာရုံ ပုံစံ (Diagram)

(မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်)

(အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိ)

စက္ခုဒွါရနှင့် ရူပါရုံ၊ သောတဒွါရနှင့် သဒ္ဓါရုံ၊ ယာနဒွါရနှင့် ဂန္ဓာရုံ၊ ဇိတဒွါရနှင့် ရသာရုံ၊ ကာယဒွါရနှင့် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံဆိုသော အာရုံလက်ခံရာ ဒွါရ (၅)ခုနှင့် အာရုံ (၅)ခုကို အသိများကြသော်လည်း မနောဒွါရနှင့်ဓမ္မာရုံကို အသိနည်းကြပါသည်။ သို့သော် ဝိပဿနာရှုပွားမှုတွင် မနောဒွါရနှင့်ဓမ္မာရုံသည် အဓိကကြပါသည်။

မျက်စိသည် ပြင်ပ သမုတိနယ်တွင်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြပ်၊ ဝတ္ထုနှင့် တိုက်ဆိုင်သောအခါ မျက်စိတွင် အဆင်းပုံရိပ်သာ ပေါ်ပါသည်။ ပရမတ် နယ်သည် မျက်စိမှစပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် မျက်စိသည် အဆင်း ကိုသာ သိပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (ပညတ်)တို့ကို မသိပါ။ မျက်စိတွင်

အဆင်းပုံရိပ်ပေါ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် မနောဒွါရတွင်လည်း ပုံရိပ်ပေါ် ပါသည်။ ၎င်းသည် ဓမ္မနိယာမ (law of nature) ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် မနောဒွါရတွင် ပုံရိပ်ပေါ်သော်လည်း ထင်ထင်ရှားရှား မသိနိုင်သေးချေ။ ၎င်းပုံရိပ်သည် ဓမ္မာရုံ အနေဖြင့် အာရုံပြုမှသာ မနောမ္မ (ဆင်ခြင်စိတ်)ဖြစ်ပြီး ပုံသဏ္ဍာန် အမည်နာမတို့ဖြင့် ထင်ထင်ရှားရှား သိခွင့်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် မျက်စိမှမြင်သော်လည်း မနောကဆင်ခြင်၍ သိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ မျက်စိမှမြင်၍ မနောကသိမှုဖြစ်စဉ်ကို နားလည် သဘော ပေါက်ပါက နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်တို့နှင့် သက်ဆိုင်ရာ အာရုံတို့၏ သိမှုဖြစ်စဉ်တို့တွင်လည်း တစ်သဘောတည်း အတူတူပင်ဖြစ်လေသည်။ နားကကြား၍ မနောကသိ၏၊ နှာခေါင်းကနံ၍ မနောကသိ၏၊ လျှာကစား၍ မနောကသိ၏၊ ကိုယ်ကထိ၍ မနောကသိ၏။ သို့သော် အတွေးသိမှုဖြစ်စဉ်တွင် မနောသည် ပြင်ပမှအာရုံကို မယူတော့ပဲ ပုံတွင်ပြထားသည့်အတိုင်း မနောသည် ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော အာရုံကိုသာ ဆင်ခြင်ပြီး သိခွင့်ရခြင်းဖြစ်လေသည်။

မျက်စိမှ မြင်စိတ်သည် မြင်သော်လည်း ကွဲကွဲပြားပြား မသိနိုင်ချေ။ ၎င်းသည် အာရုံကို လက်ခံရာဌာန (Receptor) သဘောမျိုးသာဖြစ်၏။ အမှန်တကယ်သိခြင်းမှာ မနောဒွါရတွင် ဆင်ခြင်စိတ်ဖြစ်ပေါ်ပြီး အမည်နှင့် ပုံသဏ္ဍာန်တို့ကို သိသောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်လေသည်။ မျက်စိသည် အဆင်း (ရူပါရုံ)နှင့်သာ ဆက်ဆံ၏။ နားသည် အသံ(သဒ္ဓါရုံ)၊ နှာခေါင်းသည် အနံ့(ဂန္ဓာရုံ)၊ လျှာသည် အရသာ(ရသာရုံ)၊ ကိုယ်သည် အထိ(ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) စသည်ဖြင့် သူဒွါရနှင့် သူအာရုံအလိုက် (ပစ္စုပ္ပန်)တည့်တည့်နှင့် ဆက်ဆံ ကြသော်လည်း မနောဒွါရသည် (အာရုံအားလုံး)နှင့်ဆက်ဆံပါသည်။ သို့သော် တွေးသိမှုဖြစ်စဉ်တွင် ဓမ္မာရုံနှင့် သာဆက်ဆံ၍ (အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်)

အာရုံအားလုံးကို ဓမ္မာရုံအနေဖြင့် သိခွင့်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် လက်တွေ့တွင် မနော၌ စိတ်ဖြစ်မှသာ သိခြင်းဖြစ်သည်။ မနောဒွါရမှာ ဖြစ်သောစိတ်သည် အာရုံကိုသာ သိရလေသည်။ ထို့ကြောင့် အာရုံနှင့် စိတ်သာရှိ၏။ ဤသို့ဆိုလျှင် ပြင်ပသမုတိနယ်မှာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုရှိပြီး မျက်စိကမြင်၍ သိရသည်မှာ ပရမတ်နယ်မှ အာရုံသဘောကိုသာ စိတ်က သိခွင့်ရခြင်း ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် အာရုံကို (အာရုံ)လို့ အမှန် မသိနိုင်ပါ။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုလို့ အယူမှား အထင်မှား၏။ ထိုသို့ ဖြစ်ခြင်းမှာ မနောမှာ ဖြစ်ပေါ်သော စိတ်တွင် (ဥပါဒါန်)ပါဝင်သွားသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ စိတ်သည် ဥပါဒါန်နှင့်အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

အမှန်တကယ် သိမှုဖြစ်စဉ်တွင် မြင်စိတ်သည် အဆင်းအာရုံကိုသာ သိသင့်ပါသော်လည်း ဥပါဒါန်ပါဝင်သွားသောကြောင့် (အာရုံ)ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုပြု၍ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရအားဖြင့် သိခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ဥပမာ - ရုပ်ရှင်ပိတ်ကား၊ တီဗီဖန်သားပြင်တို့ အပေါ်တွင် အဆင်းပုံရိပ်တို့သာ ပေါ်ပါသည်။ သို့သော် မနောမှသိစိတ်တွင် (ဥပါဒါန်) ပါဝင်သွားသောကြောင့် ၎င်းပုံရိပ်တို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထု အနေဖြင့် အမှန်တကယ် အစစ်ထင်ပြီး အယူမှားခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ပုထုဇဉ်တို့၏ သိမှုဖြစ်စဉ်တွင် မနောဒွါရ၌ စိတ်နှင့်ဥပါဒါန်ဖြစ်ပေါ်၏။ ဥပါဒါန်ဟုဆိုသော်လည်း မူလတရားနှစ်ပါးဖြစ်သော (အဝိဇ္ဇာနှင့်တဏှာ) တို့ ပါဝင်၏။ ၎င်းတရားနှစ်ပါးသည် အဓိကကြိုးကိုင်ဖြစ်၏။ အဝိဇ္ဇာ - အမှန်မသိမှု၊ တဏှာ - နှစ်သက်မှု၊ ဥပါဒါန် - စွဲလမ်းမှုတို့၏ အစွမ်းကြောင့် အာရုံကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုပြု၍ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရအားဖြင့် သိမြင်သွားခြင်း ဖြစ်လေသည်။

(မနောဒွါရ)

(ဓမ္မာရုံ)

စိတ် + ဥပါဒါန် (သမုဒယသစ္စာ)
ဝိပဿနာဉာဏ် (မဂ္ဂင်ငါးပါး)
မဂ်ဉာဏ် (မဂ္ဂသစ္စာ)

ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (ပညတ်)
အာရုံ နာမ်ရုပ် (ဒုက္ခသစ္စာ)
နိဗ္ဗာန် (နိရောဓသစ္စာ)

တရားနှလုံးသွင်း ပွားများသောအခါ ဝိပဿနာဉာဏ်သည် မနော ဒွါရမှာ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ မနောဒွါရတွင် (တစ်ချိန်၌ နှစ်စိတ်ပြိုင်) မဖြစ်နိုင် သောကြောင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် (သမုဒယသစ္စာ)ဖြစ်ခွင့် မရတော့ချေ။ မဂ္ဂင်တရား ပွားများသောကြောင့် ဓမ္မာရုံမှာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (ပညတ်)အမြင်များ ချုပ်ပျောက်ပြီး (ပရမတ်)ရုပ်နာမ်ပေါ်၏။ ထိုရုပ်နာမ်အပေါ် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာဝင်ပြီး ဒုက္ခသစ္စာထိုက်သော ရုပ်နာမ် ဆင်းရဲအမှန်ကို နိရောဓသစ္စာဆိုက်အောင် နှလုံးသွင်းပွားများခြင်းဖြစ်လေသည်။

(၈) အာရုံကကျေးဇူးပြုမှု စိတ်ဖြစ်တယ်

မျက်စိနှင့် အဆင်းတိုက်ပါက မြင်စိတ်ဖြစ်ပေါ်သည်ဟု စာလိုသိလွယ် သော်လည်း တကယ့်လက်တွေ့တွင် ငါမြင်သာဖြစ်နေကြပါသည်။ အရုံ သဘာဝမှာ အဆင်းအာရုံက ကျေးဇူးပြုမှုသာ မြင်စိတ်ဖြစ်ပေါ်ရပြီး သိကြရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အဆင်းအာရုံ(ရုပ်)က အကြောင်းတရားဖြစ်၍ မြင်စိတ်(နာမ်)က အကျိုးတရား ဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုးမျှသာဖြစ်သည်။

သို့သော် သမုတိနယ်တွင် မိမိမှာ အမြဲရှိနေသောစိတ်ဖြင့် ပြင်ပ အကြောင်းအကျိုးတို့ကိုသာ ဝေဖန်စိစစ်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ကျန်အရာများကို အကြောင်းအကျိုးလို့ ဝေဖန်သုံးသတ်တတ်ကြသော်လည်း မိမိစိတ်ကိုတော့ အကြောင်းအကျိုးလို့ မမြင်ပါ။ အမြဲရှိနေသည်ဟုသာ ထင်ကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် အာရုံကကျေးဇူးပြုမှသာ စိတ်ဖြစ်ပေါ်ရသည်ကို ကိုယ်ပိုင် သိမြင် နိုင်အောင် ကြိုးစား နှလုံးသွင်းအားထုတ်ရပေမည်။

သမုတိနယ်အသိနှင့် ပရမတ်နယ်အသိတို့သည် အလွန်ကွာခြား ပါသည်။ ဥပမာ အခန်းတစ်ခုထဲတွင် ဘာပစ္စည်းမှ မထားပါနှင့်၊ ထိုအခန်းထဲသို့ တစ်ဦးဦးအား ဘာရှိသလဲလို့ အကြည့်ခိုင်းပါက ဘာမှမရှိကြောင်း ပြောပေ လိမ့်မည်။ သမုတိနယ်အားဖြင့် မှန်ပါသည်။ ပရမတ်နယ်အသိတွင် စိတ်ဖြစ်နေ သမျှ အာရုံရှိပါသည်။ အခန်းထဲတွင်လည်း ဘာမှမရှိတာ မဟုတ်ပါ။ အာရုံတို့ ရှိနေပါသည်။ ထို့ကြောင့် စိတ်တို့ဖြစ်ပေါ်နေပြီး ဘာမှမရှိတာကို အာရုံအနေဖြင့် သိခွင့်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ဘာမှမရှိပါက ဘာစိတ်မှလည်း ဖြစ်ပေါ်မည်မဟုတ်ပါ။ အာရုံရှိနေ၍ စိတ်ဖြစ်ပြီး သိခွင့်ရနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၉) အာရုံ

အာရုံဆိုသည်မှာ (စိတ်၊ စေတသိက်)တို့၏ ကျက်စားရာကို ခေါ်သည်။ အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိ၊ သဘောတရား စသည်တို့သည် သဘာဝတရားများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ၎င်းတို့ကို စိတ်၊ စေတသိက်တို့ဖြင့် သိသောအခါမှ အာရုံတို့ ဖြစ်လာကြသည် ။ ထိုအခါ အဆင်းသည် ရူပါရုံ၊ အသံသည် သဒ္ဒါရုံ၊ အနံ့သည် ဂန္ဓာရုံ၊ အရသာသည် ရသာရုံ၊ အထိသည် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ သဘောတရားသည် ဓမ္မာရုံဖြစ်လေသည်။

- (၁) အာရုံသည် သိရရုံ (သဘောမျှ)သက်သက်သာ ဖြစ်၏။
- (၂) ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထု အစိုင်အခဲသဘောမျိုးမရှိ၊ (ဒြပ်မဲ့၊ ဝတ္ထုမဲ့) ဖြစ်၏။
- (၃) မှန်မှာ (ပုံရိပ်)ပေါ်သလို အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ ဖြစ်ပေါ်၍ အကြောင်း ကင်းလျှင် ချုပ်ပျောက်၏။ (အမြဲမရှိ)သောသဘောဖြစ်၏။

- (၄) အခိုင်အမာမရှိ၊ အနှစ်သာရမရှိ၊ အမာခံသဘောမျိုး လုံးဝမရှိပါ။
- (၅) ငါ၊ ငါဥစ္စာအဖြစ်မှ သုဉ်းဆိတ်သော (သုညတ)သဘောရှိ၏။

“ အဝိဇ္ဇာက အာရုံကို ဖုံးတယ် ”

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် မျက်စိသည် အဆင်းအာရုံနှင့်သာ ဆက်ဆံသည်။ နားသည် အသံ၊ နှာခေါင်းသည် အနံ့၊ လျှာသည် အရသာ၊ ကိုယ်သည် အထိ၊ မနောသည် သဘောအာရုံတို့နှင့်သာ ဆက်ဆံနိုင်ကြ သော်လည်း အဝိဇ္ဇာသည် ထိုထိုအာရုံတို့ကို (အာရုံ)မှန်း မသိနိုင်အောင် ဖုံးကွယ်ထား၏။ ထို့ပြင် ထိုအာရုံတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် အသိမှားအောင် လှဲစား ဖော်ပြနိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာ၏ အစွမ်း သတ္တိသည် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အာရုံကို အာရုံလို့ အရှိကိုအရှိ အတိုင်း အမှန်ကိုမသိမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းခြင်းကိစ္စကို လုပ်ကိုင်လေသည်။ အဝိဇ္ဇာအဖုံးသည် အလွန်လုံပါသည်။ ထို့ပြင် ရုပ်နာမ် ဒုက္ခသစ္စာကို ဖုံးကွယ်၍ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကံဆိုသော သမုဒယသစ္စာကို ဖြစ်စေပါသည်။

“ ဒိဋ္ဌိက အာရုံကို အခိုင်အမာယူတယ် ”

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အဝိဇ္ဇာသည် အာရုံကို အမှန်မသိ အောင်ဖုံး၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် အသိမှားအောင် လှဲစား ထားနိုင်ပါသည်။ သို့သော် အဝိဇ္ဇာသည် မျက်လှဲပြုသူနှင့် တူ၏။ မဟုတ်သည်ကို အဟုတ်ထင်အောင်သာ လုပ်နိုင်ပါသည်။ လူတိုင်းကို ယုံအောင်တော့ မလုပ် နိုင်ပါ။ မျက်လှဲကြည့်သူတို့တွင် မသိသူသာယုံ၏။ သိသူမှာ မျက်စိနှင့်မြင်တိုင်း မယုံပါ။ လိမ်နေသည်ကို ဉာဏ်အမြင်နှင့် သိမြင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ ဒိဋ္ဌိရှိသူသာ အဝိဇ္ဇာ၏ လှဲစားသည့်အတိုင်း ယုံ၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊

ခြင်၊ ဝတ္ထုလို့ အခိုင်အမာယူ၏။ ဒိဋ္ဌိမရှိသူမှာ အဝိဇ္ဇာ၏လွှဲစားမှုမှ လွတ်မြောက်၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြင်၊ ဝတ္ထုလို့ အခိုင်အမာ မစွဲယူတော့ချေ။ ဆင်ခြင်လိုက်သည်နှင့် အာရုံကို အာရုံလို့ အမှန်အတိုင်း သိမြင်လေသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူကို ဒိဋ္ဌိနှင့် (ပြင်းစွာ)စွဲလမ်းခြင်း ဥပါဒါန်မှ လွတ်မြောက်လေသည်။

“ တဏှာက အာရုံကို ဆာတယ် ”

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင်ရှိသော အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ၊ အရသာ၊ အထိဆိုသည့် ကာမဝတ္ထုတို့ကို (အာရုံ)အနေဖြင့် ဆာလောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ကောင်းတာတွေကို မြင်ချင်၊ ကြားချင်၊ နမ်းချင်၊ စားချင်၊ ထိတွေ့ချင်တာတို့သည် အာရုံကို တောင်းတခြင်း၊ လိုချင်ခြင်း၊ ဆာလောင်ခြင်း စသည်တို့ဖြစ်၍ အာရုံနောက်လိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်လေသည်။ အာရုံကို ဆာလောင်ခြင်းကြောင့် အာရုံနောက်လိုက်ခြင်းသည် တဏှာ၏လက်ချက်ပင် ဖြစ်သည်။

တဏှာကို မပယ်ရသေးသမျှ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လျှင် ဖြစ်ပေါ်၏။ တဏှာဖြစ်တာကို မကြောက်နှင့်၊ ဖြစ်ပေါ်လာသော တဏှာကို မသိလိုက်မှာသာကြောက်ရပေမည်။ သတိဖြင့် မဂ္ဂင်အသိ လိုက်နိုင်သည်နှင့် တဏှာချုပ်၏။ တဏှာချုပ်တာကို သိမှလည်း နိရောဓဆိုက်၏။ တဏှာဖြစ်ပေါ်သော်လည်း သတိနှင့်မဂ္ဂင်အသိလိုက်နိုင်ပါက (တဏှာချုပ်ရာ) တဒင်္ဂ နိရောဓ ဆိုက်ပါသည်။

“ အာရုံကို အာရုံလို့အမှန်သိရန် ခက်တယ် ”

အာရုံကို အာရုံလို့ အမှန်သိရန် မလွယ်လှပါ။ အာရုံကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြင်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့နှင့် စွဲကြပါသည်။ ၎င်းသည် ကိလေသဝဋ် ဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့၏ လက်ချက်ဖြစ်သည်။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊

ဥပါဒါန်ထူနေသမျှ အာရုံလို့ အမှန်မသိနိုင်ချေ။ အာရုံကို အမှန်သိရန် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့ကို ဝိပဿနာပညာ မဂ်ပညာဖြင့် ပယ်ရလေသည်။ သမုတိနယ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြင်၊ ဝတ္ထု အနေဖြင့် (မျက်မြင်) ဆက်ဆံကြသော်လည်း (ဉာဏ်မြင်)တွင် အာရုံလို့ အမှန်သိမြင် နှလုံးသွင်းနိုင်ပါက သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အနေဖြင့် မျက်မြင်ပြောဆိုဆက်ဆံရသော်လည်း သတ္တဝါအယူမှ ဉာဏ်မြင်ဖြင့် လွတ်မြောက်သောကြောင့် မဂ္ဂင်သတိဖြင့် (သမုဒယ) ကိလေသာကို ပယ်နိုင်သဖြင့် နိရောဓဆိုက်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

(၁၀) ဝိပဿနာအခ သတိဝီရိယ

ဝိဆိုသည်မှာ အထူးဖြစ်၍ ပဿနာဆိုသည်မှာ ရှုပွားခြင်းဖြစ်သည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အထူးရှုပွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ နေ့စဉ် မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိမှု၊ တွေးမှုတို့ ရှိကြသော်လည်း အထူးရှုပွားခြင်း မရှိပါ။ အမှုမဲ့အမှတ်မဲ့သာ နေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြင်မှု၊ ကြားမှုအပေါ်မှာ လောဘဖြစ်လိုက်၊ ဒေါသဖြစ်လိုက်နှင့် ကိလေသာတောမှာ လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတို့နှင့် ပျော်မွေ့ နေကြပါသည်။

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အထူးရှုပွားခြင်းမှာ သတိဖြင့် အရှိကို အရှိအတိုင်း အမှန်ကိုသိမြင်အောင် အားထုတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သတိရှိနေအောင် အားထုတ်မှုတွင် ဝီရိယသည် အဓိကကျပါသည်။ သတိကို ဝီရိယအားဖြင့် တင်းတင်းရင်းရင်း ထူထောင်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရား အားထုတ်မှု၏အစသည် သတိ ဝီရိယထူထောင်မှုပင် ဖြစ်ပါသည်။

သတိ၊ ဝီရိယ၊ သမာဓိ

သတိသည် အာရုံတစ်ခုကို အောက်မေ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ လမ်းကူး ပါက လမ်းတစ်ဖက်တစ်ချက်ကို ကြည့်၍ ကူးခြင်းသည် သတိရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ သတိမရှိပါက မကြည့်ဖြစ်ပါ။ ထို့ပြင် သတိသည် အန္တရာယ်မဖြစ် အောင် စောင့်ရှောက်ခြင်းကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမုတိ နယ်အနေဖြင့် ငါလမ်းကူးသည်ဆိုသော်လည်း ပရမတ်အသိနှင့်ဆိုပါက သတိက လမ်းကူးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အန္တရာယ်သည် သတိမရှိ၍ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ဥပမာတစ်ခုမှာ ချော်လဲမယ်သတိထားဆိုရာတွင် ချော်မ လဲအောင် ဝီရိယစိုက်ပြီး သတိဖြင့်စောင့်ရှောက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လမ်းကူး ရာတွင်လည်း သတိကို ဦးစားပေးပြောရသော်လည်း ဝီရိယပါဝင်နေသည်ကို အထူးသတိပြုသင့်ပါသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် သတိနှင့်ဝီရိယတို့၏ ပရမတ် သဘောကို ပိုမို သိမြင်နားလည်နိုင်ပေမည်။

ဥပုသ်စောင့်ပါကလည်း ငါစောင့်တယ်လို့ ထင်ကြပါသည်။ အမှန်မှာ သီလစောင့်ခြင်းသည် ငါကစောင့်ခြင်းမဟုတ်ပါ။ ဥပုသ်စောင့်တာကို သတိ မေ့နေပါက ညနေပိုင်းတွင် ဗိုက်စာပါက အမှတ်တမဲ့ အစာစားမိတတ် ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သီလ(ဥပုသ်)ကို သတိကသာ စောင့်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုအတူ ပုတီးစိတ်ပါကလည်း ငါစိတ်တာမဟုတ်ပါ။ ဘုရားဂုဏ်တော် ရွတ်ရင်း သတိကသာ ပုတီးစိတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပုတီးစိတ်နေသည့် အာရုံကို အောက်မေ့ခြင်းသည်သတိဖြစ်၍ ထိုသတိကို တဆက်တစပ်တည်း ဖြစ်နေအောင် အားထုတ်နေမှုသည် ဝီရိယဖြစ်ပါသည်။ သတိရှိသော်လည်း ဝီရိယမရှိပါက တဆက်တစပ်တည်း မဖြစ်ပေ။ ထိုအခါ ပုတီးစိတ်ရင်း စိတ်တွေပျံလွင့်နေတတ်ပါသည်။ ၎င်းသည် ဝီရိယမရှိ၍ သတိကို မထိန်းသိမ်း

နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သတိမြဲနေရန် ဝီရိယလိုပါသည်။

သတိမြဲရာ ပထမာ

လယ်တီဆရာတော်ကြီးသည် အာနာပါနတရားအားထုတ်ရာတွင် သတိမြဲရာသည် ပထမအလုပ်ဖြစ်သည်ကို သတိမြဲရာပထမာ အနေဖြင့် ဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါသည်။ လက်တွေ့တွင်လည်း သတိကို ဝီရိယဖြင့်ထူထောင်ရ ပါသည်။ ဝင်လေထွက်လေအာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ပိန်တယ်ဖောင်းတယ်အာရုံကို ဖြစ်စေ၊ ကြွတယ်လှမ်းတယ်ချတယ်အာရုံကိုဖြစ်စေ ထိုထိုအာရုံတစ်ခုခုကို အောက်မေ့ခြင်းသည် သတိပင်ဖြစ်ပါသည်။ သူ့နည်းကိုယ့်နည်း မရှိပါ။ ထိုထိုအာရုံတစ်ခုခုကို သတိဖြင့် ဆက်တိုက်အောက်မေ့နေအောင် ဝီရိယ အစွမ်းဖြင့် စောင့်ရှောက်ခြင်းဖြစ်သည်။ တရားအားထုတ်သည်ဟုဆို သော်လည်း ပထမဆုံးအလုပ်မှာ သတိနှင့်ဝီရိယတည်ထောင်မှုသာဖြစ် ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရားအလုပ်စတင် အားထုတ်သူတို့သည် တင်းတင်း ရင်းရင်း ကြိုးကြိုးစားစား ဝီရိယအင်္ဂါလေးပါးနှင့်အညီ အရိုးကြွင်းစေ၊ အကြောကြွင်းစေ၊ အရေပြားကြွင်းစေ၊ အသွေးအသားတွေ ခမ်းခြောက် ပစေလို့ စိတ်ကိုအားတင်း၍ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ဆုတ်နစ်ခြင်းမရှိပဲ အားထုတ်ရပေမည်။

(၁၁) မဂ္ဂင် (၈)ပါး အလွန်တရား

ထိုသို့ သတိကို ဝီရိယဖြင့် ဆက်တိုက်စောင့်ရှောက်နိုင်ပါက ထိုထို အာရုံအပေါ်တွင် ကပ်၍တည်ကြည်မှု သမာဓိသည် ဖြစ်ပေါ်လာပေမည်။ သတိ ဝီရိယအစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သမာဓိသည် အာရုံ၏ပရမတ် သဘောအမှန်ကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိမြင်နိုင်ပါသည်။ ထိုအခါ သတိသည် အာရုံ၏ ရုပ်သဘော နာမ်သဘောအမှန်ကို ဉာဏ်တွင် ရှေးထင်ရှားလာပြီး သမ္မာသတိသဘောဆောင်လာပါသည်။

ထိုသို့ သတိမှ ရှေးရှုထင်လာသော ရုပ်နာမ်တို့ကို အကြောင်းအကျိုး အားဖြင့်၎င်း အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာအားဖြင့်၎င်း မှန်စွာသုံးသပ် ဆင်ခြင်မှုသည် (သမ္မာသင်္ကပ္ပ) ဖြစ်လေသည်။ မှန်စွာ ကြံစီနိုင်မှ ရုပ်နာမ် ဓမ္မ သင်္ခါရတရားတို့ကို ငါငါဥစ္စာမဟုတ်လို့ မှန်စွာမြင်ခြင်း (သမ္မာဒိဋ္ဌိ) သည် ဖြစ်ပေါ်လာပေမည်။ ထိုအခါ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပ၊ သမ္မာဝါယာမ၊ သမ္မာ သတိ၊ သမ္မာသမာဓိစသော မဂ္ဂင် (၅)ပါးတို့ ပြည့်စုံကာ ဝိပဿနာကို ပွားများ အားထုတ်နိုင်ပေမည်။

ထိုသို့ မဂ္ဂင် (၅)ပါးဖြင့် ပွားများအားထုတ်ပါက သတိအဆင့်ဆင့်၊ သမာဓိအဆင့်ဆင့်၊ ဉာဏ်အဆင့်ဆင့် ရင့်ကျက်ပြည့်စုံလာသောအခါ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအခါ သီလမဂ္ဂင် (၃)ပါးဖြစ်သော သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝတို့ သည်လည်း ဝိပဿနာ မဂ္ဂင် (၅)ပါးနှင့် တပေါင်းတည်းဖြစ်ကာ မဂ္ဂင် (၈)ပါး ပြည့်စုံတော့သည်။

သညာသိ၊ ဝိညာဏ်သိ၊ ပညာသိ

သမုတိနယ်သည် သညာသိဖြစ်၍ ပရမတ်နယ်သည် ဝိညာဏ်သိ ဖြစ်ကာ သစ္စာနယ်သည် ပညာသိဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သညာသိမှ ဝိညာဏ် သိဖြစ်အောင် သတိ၊ ဝီရိယ၊ သမာဓိတို့ကို ထူထောင်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝိညာဏ်သိဖြစ်ပါက ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုးတို့၏ပရမတ်သဘောကို အမည်မတတ်တော့ပဲ ထိတာကို သိကာမျှသဘောနှင့် ဥပေက္ခာပြုပြီး နေတတ် လာပေမည်။ ထိုသို့ ဥပေက္ခာသဘောကို ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်ပြီး နှလုံးသွင်းပွားများ အားထုတ်ရင်း သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့ ရင့်ကျက်ပြည့်စုံလာသောအခါ ပညာသိဖြစ်သော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုခွင့်ရပေမည်။

(၁၂) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် နှင့် ဝဋ်သုံးပါး

(ဝိပါကဝဋ်)	(ကိလေသဝဋ်)	(ကမ္မဝဋ်)
ဝိညာဏ်	အဝိဇ္ဇာ	သင်္ခါရ
နာမ်ရုပ်	တဏှာ	ကမ္မဘဝ
သဠာယတန	ဥပါဒါန်	
ဖဿ		
ဝေဒနာ		

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဟူသည် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ဟောပြောသောဒေသ နာတော်ဖြစ်သည်။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံသောသူသည် ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ်ကို သိမြင်ပါက ရုပ်နာမ်မှတစ်ပါး အခြားအတ္တကောင်မရှိ။ အကြောင်း တရားတို့အဆက်မပြတ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးတရားတို့အဆက်မပြတ် ဖြစ်ခြင်း (ပစ္စယကာရ)ကို သိမြင်သောသူအား (ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ)ကင်းပြောက်၏။ အကြောင်းတရားတို့ချုပ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးတရားတို့ချုပ်ပျောက်ခြင်း (ပဋိလောမ ပစ္စယကာရ)ကို သိမြင်သောသူအား (သဿတဒိဋ္ဌိ)ကင်းပျောက် ၏။ ထိုသို့ အစွန်းနှစ်ပါးတို့မှ မကပ်ရောက်မှု၍ မရွံ့မပဋိပဒါအကျင့် ဖြစ်သော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

မြင်ဆဲ၊ ကြားဆဲ၊ နံဆဲ၊ စားဆဲ၊ ထိဆဲ၊ တွေးဆဲ တို့တွင် ဖြစ်ပေါ်သော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးတို့သည် အတိတ်က အကြောင်း(ကံ)ကြောင့် ဖြစ်ပေါ် နေသော အကျိုးတရား (ဝိပါကဝဋ်) ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းရုပ်နာမ်ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလို့သိတာသည် အဝိဇ္ဇာ၊ နှစ်သက်တာသည် တဏှာ၊ စွဲလမ်းတာသည် ဥပါဒါန်ဖြစ်ပါသည်။ (အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်)တို့သည် ကိလေသာဝဋ်တို့ ဖြစ်ကြ၍ ကိလေသာပါဝင်သော ကာယ၊ ဝစီ၊ မနောနှင့် အားထုတ်မှု (သင်္ခါရ)

များကြောင့် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်(ကံ)များဖြစ်ပေါ်ကြခြင်းသည် (ကမ္မဝဋ်) ဖြစ်သည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးဆိုသော အကျိုးတရား (ဝိပါကဝဋ်) အပေါ်တွင် (အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်) ကိလေသာဝင်သောကြောင့် (ကံ) ဖြစ်ပေါ်ကာ အကြောင်းတရား (ကမ္မဝဋ်)အနေဖြင့် သံသရာလည်ရခြင်း ဖြစ်သည်။ ကိလေသာဝဋ်ချုပ်လျှင် ကမ္မဝဋ်ချုပ်၏။ ဤသို့ဖြင့် အကြောင်း (ကံ)ချုပ်ပါက အကျိုး (ဇာတိ)ချုပ်ကာ သံသရာရပ်တော့သည်။

ဥပါဒါနပစ္စယာ ကမ္မဘဝဆိုသော ဒေသနာတော်အရ ကုသိုလ် အကုသိုလ်(ကံ)တို့သည် (ဥပါဒါန်)ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသည်ဟုဆို၏။ ထို ကံတို့သည် ဥပါဒါန်ကပ်သော ကာယ၊ ဝစီ၊ မနော စေတနာ(ကံ)တို့ဖြင့် အားထုတ်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ဥပါဒါန်ကို ဉာဏ်ဖြင့် ကောက်တတ် ပါက မိမိ၏ကာယ၊ ဝစီ၊ မနော စေတနာ (ကံ)တို့တွင် (ဥပါဒါန်)ကိုမိလျှင် အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းနိုင်သော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရလေသည်။

ထိုကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန် ကပ်၊ မကပ်ကို နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ခြင်းဖြင့် ဥပါဒါန်ကပ်တာကို နောက်မှသတိဖြင့် အသိ လိုက်နိုင်လျှင်လည်း သိစိတ်ဖြစ်ပါက ဥပါဒါန်စိတ်မရှိတော့ချေ။ ဥပါဒါန် ဖြစ်ပျက် သိတာကမဂ်ဖြစ်၏။ စိတ်သည် တစ်ကြိမ်တွင် နှစ်စိတ် ပြိုင်မဖြစ်ပေ။ ဥပါဒါန်ကပ်သောအချိန်တွင် ဥပါဒါန်ကိုသိနိုင်သော ဉာဏ်မဖြစ်ပေါ်သေး။ သတိဖြင့်အသိလိုက်နိုင်သောအချိန်တွင်လည်း ဥပါဒါန် မရှိတော့ချေ။ ချုပ်ပြီးဖြစ်၏။ ဥပါဒါန်ပါဝင်သောစိတ်သည် ကိလေသဝဋ်ဖြစ်၍ အသိ လိုက်ခြင်းဖြင့် ကိလေသဝဋ် တဒင်္ဂ်ချုပ်လေသည်။ ကိလေသဝဋ်ချုပ်လျှင် ကမ္မဝဋ်ချုပ်၏။ ကမ္မဝဋ်ချုပ်ပါက နောက်ဘဝ၊ နောက် ခန္ဓာဆိုသော ဝိပါကဝဋ်ချုပ်ကာ သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ ရပ်တော့သည်။ မြင်မှုအပေါ်တွင်

ဥပါဒါန်မကပ်တာကို သိနိုင်လျှင်လည်း သတိဖြင့်အသိလိုက်ခြင်းကြောင့် မောဟချုပ်၏။ မောဟမရှိတာကို မောဟမရှိမှန်းသိလျှင်လည်း သတိ ပဋ္ဌာန် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နှင့်ဝဋ်(၃)ပါး လည်ပုံရပ်ပုံကို ခန္ဓာဉာဏ် ရောက်သိမြင်နိုင်လေသည်။

(၁၃) ဥပါဒါန် နှင့် အကြောင်းတရား

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အာရုံနှင့် ဒွါရတိုက်မှုကြောင့် ဖြစ်သောခန္ဓာသည် အကျိုးခန္ဓာသာဖြစ်သည်။ ဝိပါကခန္ဓာဟုလည်း ခေါ်၏။ ၎င်းတွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့ မပါဝင်သေးချေ။ ၎င်းအကျိုး ခန္ဓာအပေါ်တွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဖြစ်သော ကိလေသာဝင်ပါက ကာယ၊ ဝစီ၊ မနောသင်္ခါရဖြင့် အားထုတ်မှုကြောင့် ကံမြောက်ပြီး အကြောင်း ခန္ဓာ ဖြစ်ပေါ်ရလေသည်။ ၎င်းအကြောင်းခန္ဓာသည် နောက်ဘဝ၊ နောက် ခန္ဓာကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ ထိုကြောင့် ဝိပဿနာသည် အကျိုးခန္ဓာမှ အကြောင်းခန္ဓာ မဖြစ်ပေါ်အောင် နှလုံးသွင်းရခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ နှလုံးသွင်းနိုင်ရန် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော အကြောင်းတရား တို့ကို သိမ်းဆည်း နိုင်ရပေမည်။

၎င်းအကြောင်းတရား (၃)ပါးတို့တွင် ဥပါဒါန်သည် ထင်ရှားသဖြင့် သိမ်းဆည်းရန် လွယ်ကူနိုင်လေသည်။ ထိုကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန်ကပ်၊ မကပ်ကို သတိထားကြည့်ပါက ပယ်ရမည့် အကြောင်းတရားတို့ကို ပထမဦးစွာ ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းနိုင်ပေမည်။

စွဲလမ်းနိုင်ရာဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဏ် (မြင်သိမှု)အပေါ်တွင် ဥပါဒါန် ကပ်ပါက အကြောင်းခန္ဓာဖြစ်၍ ဥပါဒါန် မကပ်ပါက အကျိုးခန္ဓာသာ ဖြစ်လေ သည်။ ထို့အတူ ရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရတို့အပေါ်တွင်လည်း

ဥပါဒါန် ကပ်ပါက အကြောင်းခန္ဓာများဖြစ်ကြပြီး ဥပါဒါန်မကပ်ပါက အကျိုးခန္ဓာများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။

ထိုသို့ အကျိုးတရားရုပ်နာမ်တို့ကို ပိုင်းခြားသိမြင်နေခြင်းသည် အကြောင်းတရား (အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်)ကို ပယ်နေခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥပါဒါန်ကို သိမ်းဆည်းနိုင်ခြင်းသည် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကိုရသည့်အပြင် အကြောင်းတရား (သမုဒယ)ကိုပါ တဒင်္ဂပယ်နိုင်လေသည်။ ဤသို့ဖြင့် အကျိုးတရား ရုပ်နာမ်တို့အပေါ်တွင် လက္ခဏာ(၃)ပါး တင်၍ ပွားများနှလုံးသွင်းရင်း ဝိပဿနာဉာဏ်များ အဆင့်ဆင့်ရင့်ကျက်ကာ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက် ပြုနိုင်ကြပေမည်။

“ ဥပါဒါန် နှင့် အနတ္တ ”

ဥပါဒါန်သည် သူ့သဘောသူဆောင်၏။ မြင်သမျှ၊ ကြားသမျှ၊ နံသမျှ၊ စားသမျှ၊ ထိသမျှကို ဥပါဒါန်က မယူချေ။ မနောမှာရှိသော ဥပါဒါန်က သူကြိုက် ရာကိုသာ စွဲယူ၏။ ဥပမာ ထမင်းနှင့်ဟင်းစားသောအခါ ဥပါဒါန်သည် ထမင်းစားနေသော်လည်း ထမင်း၏အရသာကို မယူချေ။ ဟင်း၏အရသာကိုသာ စွဲယူပြီး စိတ်ထဲမှာ ကောင်း၊ မကောင်း မနောက်ဖြစ်ပေါ်လေသည်။ ထို့အတူ မြင်သမျှ၊ ကြားသမျှကိုလည်း ဥပါဒါန်က မစွဲပါ။ ဥပါဒါန်နှင့် မစွဲပါက မြင်ကာမျှ၊ ကြားကာမျှသာဖြစ်လေသည်။ ထိုထက် စိတ်မှာ အပိုမဖြစ်ပါ။ ဥပါဒါန်ကပ်သော မြင်မှု၊ ကြားမှုတို့ကိုသာ စိတ်မှာ စွဲလမ်းသွားခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥပါဒါန်သည် သူ့သဘောသူဆောင်ပြီး သူ့အလိုအတိုင်း သူကြိုက် ရာကိုသာ စွဲယူကြောင်း သတိပဋ္ဌာန် ရှိလျှင် ဥပါဒါန်၏ အနတ္တသဘောကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်နိုင်ပေမည်။ ထိုအခါ ငါ့အလိုမဟုတ်ပဲ ဥပါဒါန်နှင့် စွဲလမ်းမှုသာဖြစ်ကြောင်းကို

ဓမ္မသဘာဝအရှိအတိုင်း ယထာဘူတကျကျ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘောကို ကျော်လွန်အောင် ထိုးထွင်း သိမြင်နိုင်ပေမည်။

(၁၄) ဥပါဒါန် နှင့် သတိ

၁။ ဥပါဒါန်ပစ္စယာ ကမ္မဘဝ ဥပါဒါန်ကပ်၍ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံပြုသောကြောင့် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံဖြစ်၏။

၁။ သတိ၊ ဝီရိယအစွမ်းကြောင့် သမာဓိဖြစ်၊ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာသိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပလုပ်၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိဖြစ်၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝ ပြည့်စုံ၏။

၂။ သမုဒယလမ်း

၂။ မဂ္ဂင်လမ်း

၃။ ကံလမ်း

၃။ ဉာဏ်လမ်း

၄။ အစုန်လမ်း

၄။ အဆန်လမ်း

၅။ အတ္တ

၅။ အနတ္တ

၆။ နှောင်ဖွဲ့မှု (အကောင်းအဆိုး)

၆။ လွတ်မြောက်မှု (ဥပေက္ခာဉာဏ်)

၇။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (သံသရာ)လည်လမ်း

၇။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (သံသရာ)ရပ်လမ်း

၈။ သညာသိ (ပုဂ္ဂိုလ်သိ၊ သတ္တဝါသိ)

၈။ ပညာသိ(သတ္တဝါမရှိသောအသိ)

၉။ Structure အသိ

၉။ Function အသိ

၁၀။ Mover, Thinker

၁၀။ Moving, Thinking

၁၁။ အယူမှား၊ အမှတ်မှား၊ အသိမှား

၁၁။ အယူမှန်၊ အမှတ်မှန်၊ အသိမှန်

သတိသည် အာရုံတစ်ခုကို အောက်မေ့ခြင်းဖြစ်၍ ဥပါဒါန်သည် အာရုံတစ်ခုကို ပြင်းစွာစွဲလမ်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ လမ်းဖြတ်ကူးသော အခါ လမ်းဟိုဘက်ဒီဘက်ကြည့်ခြင်းသည် သတိရှိသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ သတိသည် အန္တရာယ်ကင်း မကင်းစသည့် အာရုံတို့ကို ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်ကာ

အောက်မေ့နိုင်ပါသည်။ ဥပါဒါန်သည် ဖားကို အစာငတ်နေသည့်မြွေက မလွတ်တန်း ခဲထားသကဲ့သို့ အာရုံကို မလွတ်တန်း ပြင်းစွာ စွဲယူထားခြင်း ဖြစ်သည်။ အမှားအမှန်ကို ခွဲခြားနိုင်ခြင်း မရှိပါ။

သတိသည် စောင့်ရှောက်ခြင်းကိစ္စရှိ၍ ဥပါဒါန်သည် မထိမ်းသိမ်း နိုင်ခြင်းသဘောရှိသည်။ သတိဖြင့် ကားလမ်းကူးပါက ကားအန္တရာယ် မဖြစ်အောင် စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် သတိသာဖြစ်ပါသည်။ ငါမဟုတ်ပါ။ ငါရှိသော်လည်း သတိမရှိပါက အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဥပါဒါန်ဖြစ်ပါက အန္တရာယ်ရှိသည် မရှိသည်ကို သတိမထားနိုင်တော့ပါ။ လုပ်ချင် ပြောချင် သည့်ဇောဖြင့် မထိန်းနိုင် မသိမ်းနိုင်တော့ပဲ သတိလွတ်ကာ ဉာဏ်မယှဉ်ပဲ တဖွတ်ထိုးလုပ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

သတိရှိပါက ကိလေသာမှ လွတ်မြောက်မှုသဘောရှိ၍ ဥပါဒါန်ဖြစ်ပါက ကိလေသာနှင့် နှောင်ဖွဲ့မှုသဘောရှိသည်။ ဥပမာ နှစ်သက်ဖွယ် သာယာဖွယ် အာရုံအပေါ်တွင် စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်ဖြစ်ပါက လိုချင်သည့်လောဘ၊ မရပါက ဒေါသတို့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်း ခံရပါသည်။ ထိုအချိန်တွင် သတိရှိလိုက်သည်နှင့် တဒင်္ဂအားဖြင့် လောဘဒေါသတို့ကို လျော့ပါးစေပါသည်။ ထိုသတိသည် သီလချိုးဖောက်၍ အပါယ်ကျလောက်သော ကာယကံ ဝစီကံတို့ကို မဖြစ် ပေါ်အောင် စောင့်ရှောက်နိုင်ပါသည်။ သတိရှိပါက အကြောင်းအကျိုးကို အနတ္တဉာဏ်ဖြင့်သိမြင်၍ ဥပါဒါန်ကပ်ပါက ကိုယ့်အလိုအတိုင်း အတ္တဖြင့် လုပ်ဆောင်လေသည်။

အတ္တသည် ကိုယ့်အလိုအတိုင်းဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင်ခြင်းဖြစ်သည်။ အနတ္တသည် အကြောင်းအားလျော်စွာသာ အကျိုးတရားတို့သည် ဖြစ်ပေါ် ကြသည်ဟု အမှန်အတိုင်းသိမြင်ခြင်းဖြစ်သည်။ မိမိအလိုအတိုင်း ကိုယ့်အလို

အတိုင်းဖြစ်နေကြသည် မဟုတ်ပါ။ မိမိသည် အကြောင်းတရားတို့ကိုသာ ဖြည့်ဆည်းရပါသည်။ အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံသည်နှင့် အကျိုးတရား တို့သည် သူသဘောသူဆောင်ကာ ဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို အမှန်အတိုင်း သတိနှင့် မှန်စွာအောက်မေ့နိုင်ပါက ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးတရား တို့အပေါ်တွင် ငါ ငါ့ဥစ္စာလို့ အတ္တဖြင့် စွဲယူသိမ်းပိုက်ခြင်း မပြုတော့ပေ။

သတိရှိပါက အာရုံ(နာမ်ရုပ်)သိမြင်၍ ဥပါဒါန်ဖြစ်ပါက ငါ သူတပါး ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါအနေဖြင့် သိမြင်သည်။ သတိရှိပါက သံသရာမှ လွတ်မြောက် နိုင်၍ ဥပါဒါန်ဖြစ်ပါက သံသရာနှင့် နှောင်ဖွဲ့ရလေသည်။

သတိကို ဝီရိယနှင့် ဦးစွာထူထောင်ရပါသည်။ သတိ၊ ဝီရိယဘာဝနာ အစွမ်းကြောင့် သမာဓိဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ သမာဓိအစွမ်းဖြင့် သတိသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာအောက်မေ့နိုင်သော (သမ္မာ)သတိဖြစ်လာလေသည်။ ဥပါဒါန်သည် ရုပ်နာမ် အာရုံ၏သဘောအမှန်ကို မသိခြင်း (အဝိဇ္ဇာ)ကြောင့် တွယ်တာမှု (တဏှာ)ဖြစ်ကာ ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု (ဥပါဒါန်)ဖြစ်ရလေသည်။ ဥပါဒါန်ကြောင့် ကမ္မဘဝဖြစ်ကာ ဇာတိ၊ ဇရာမရဏဖြင့် မွေးသေ သံသရာ လည်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တဏှာသည် အစေးဓါတ် (စူပါဂလူးကော်)နှင့်တူ၍ တွေ့ထိရာ အာရုံကို မလွတ်တန်း စွဲယူကပ်ထားမှုသည် ဥပါဒါန် (attachment) ဖြစ်သည်။ ဥပါဒါန်ကို ပယ်ချင်ပါက တဏှာကိုပယ်ရပေမည်။ သို့သော် တဏှာကို တိုက်ရိုက်ပယ်၍မရပါ။ ဥပမာ စူပါဂလူးကော်ကို အဝတ်နှင့် သုတ်ပါက သုတ်ရာအဝတ်ကို ကပ်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် စူပါဂလူးကော်ကို မသုတ်ပါနှင့်။ ကော်ဘူးအဖုံးကိုသာ ဖွင့်ထားလိုက်ပါက စူပါဂလူး ကော်သည် သူသဘော သူဆောင်ကာ ခြောက်သွားပေမည်။ ကော်ခြောက်

ပါက ထိတွေ့ရာကို မကပ်နိုင်တော့ပေ။ ထို့အတူ တဏှာကို တိုက်ရိုက်မပယ် ပါနှင့်၊ အဝိဇ္ဇာအဖုံးကိုသာ ဖွင့်လိုက်ပါ။ တဏှာသည် သူသဘောသူဆောင် ကာ ချုပ်ပျောက် သွားပေမည်။ တဏှာချုပ်ပါက ဥပါဒါန်ချုပ်၏။ ဥပါဒါန်ချုပ် ပါက ကံချုပ်ကာ ဇာတိချုပ်၏။ မွေးသေ သံသရာရပ်၏။ ထိုအခါ ဆင်းရဲ ကုန်ရာ ငြိမ်းရာသို့ ရောက်ပေမည်။ ၎င်းကိုပင် နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာဟု အမည် ပေးထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အတ္တသည် မမြဲတာကို မြဲတယ်၊ ထာဝစဉ် မတည်တံ့တာကို တည်တံ့တယ်လို့ အမြင်မှား အထင်မှား (wrong view or false belief) ရှိသည်။ အနတ္တသည် မမြဲသောနာမ်ရုပ်ကိုလည်း မမြဲလို့သိ၏။ ထာဝစဉ် အမြဲရှိနေသော နိဗ္ဗာန် (အငြိမ်းခါတ်)ကိုလည်း အမြဲရှိတယ်လို့ အမှန် သိ၏။ အမြင်မှန် အယူမှန် (right view or right understanding) ရှိ၏။

ထို့ကြောင့် မမြဲသည်ကို မမြဲဟု၎င်း၊ မြဲသည်ကို မြဲသည်၎င်း မှန်မှန် ကန်ကန် အရှိကိုအရှိအတိုင်း ပိုင်းခြားသိမြင်သဖြင့် ထာဝစဉ်ငြိမ်းသော (နိဗ္ဗာန်)သဘောကို နားလည် တန်ဖိုးထားကာ အသိဉာဏ်ပညာဖြင့် နေထိုင် နိုင်လေသည်။

သမုတိနယ်တွင် ပြုလုပ်သူ စဉ်းစားသူတို့အနေဖြင့် မျက်မြင်ပြောဆို သုံးစွဲနေရသော်လည်း ပရမတ်နယ်တွင်ဉာဏ်မြင်ဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်း စဉ်းစား ခြင်းတို့သာရှိပါသည်။ ပြုလုပ်ခြင်း စဉ်းစားခြင်းတို့ မရှိပါက ပြုလုပ်သူ စဉ်းစား သူတို့လည်း မရှိတော့ပါ။

(No mover behind moving, No thinker behind thinking, No sufferer behind suffering)

သညာသိဆိုသည်မှာ သမုတိနယ်တွင် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ဆက်ဆံရန်

အများသူငါ ပြောဆိုနေကြသော ငါသူတပါး ယောကျ်ားမိန်မ သားသမီး တိုက် အိမ် ကား စသည်တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ သညာသိဖြစ်သော နာမပညတ် တို့၏နောက်မှ ကောင်းတယ် မကောင်းဘူး ကြိုက်တယ် မကြိုက်ဘူးစသည်ဖြင့် လောဘဒေါသတို့သည် ဆက်တိုက်လိုက်ကြပါသည်။ သညာသိမှ ဝိညာဏ်သိ အဆင်သို့ တတ်လှမ်းနိုင်ပါက ဝိညာဏ်သိတွင် သိရုံသက်သက်မျှသာ ဖြစ်သောကြောင့် ဥပေက္ခာသာဖြစ်ပေါ်တော့သည်။

ဥပေက္ခာသည် အဝိဇ္ဇာနှင့်ယှဉ်သလို ဝိဇ္ဇာနှင့်လည်းယှဉ်ပါသည်။ ဝိညာဏ်သိ ဥပေက္ခာသည် အဝိဇ္ဇာနှင့်ယှဉ်သည်ဖြစ်၍ ဝိညာဏ်သိမှ ပညာသိဖြစ်အောင် နှလုံးသွင်း အားထုတ်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာ လုပ်ငန်းသည် သညာသိမှ ဝိညာဏ်သိ၊ ဝိညာဏ်သိမှ ပညာသိရောက်အောင် အဆင့်ဆင့်တက်၍ ပွားများအားထုတ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပစ္စုပ္ပန်သာရှိပါသည်။

သမုတိနယ်တွင် စောတယ် နောက်ကျတယ်လို့ အချိန်ဖြင့် သတ်မှတ် ချက်ရှိကြသော်လည်း သဘာဝပရမတ်နယ်တွင် စောတယ် နောက်ကျ တယ် မရှိပါ။ ပစ္စုပ္ပန်သာရှိပါသည်။ ဥပမာ လက်ခုပ်တည်းကြည့်ပါ။ လက်ခုပ်သံသည် စော၍လည်း မထွက်ပေါ်နိုင်သလို နောက်ကျ၍လည်း မထွက်နိုင်ပါ။ ပစ္စုပ္ပန်တည့်တည့်သာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သောတရားဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ်နယ်တွင် စောခြင်း နောက်ကျခြင်းမရှိပါ။ အကြောင်းတရားတို့၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ မပြည့်စုံခြင်းသာရှိပါသည်။ ထို့အတူ စကားပြောသံရှိပါက ကြားမှုသည် နောက်ကျ၍လည်း မကြားနိုင်သလို စော၍လည်းကြားလို့ မရပါ။ မြင်မှု၊ ထိမှု၊ စားမှု၊ တွေးမှုတို့သည်လည်း အားလုံးပစ္စုပ္ပန်များသာ ဖြစ်ကြ

ပါသည်။ အတိတ်ကို တွေးမှု အနာဂတ်ကို ကြံစီမှုတို့သည်လည်း ပစ္စုပ္ပန်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ သတိမမူသောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်မှန်း အမှန် မသိမြင်နိုင်ပဲ အတိတ် အနာဂတ်တို့ဖြင့် အချိန်၏နှောင်ဖွဲ့မှုခံနေခြင်းဖြစ် ပါသည်။ အတိတ် အနာဂတ်ဆိုသည်မှာ မနောတွင် အကြောင်းအကျိုးအားဖြင့် ဆင်ခြင်မှုသဘောသာ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည်လည်း ပစ္စုပ္ပန်တရားများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။

အမှန်ကိုမြင်နိုင်လျှင် သဘာဝတရားတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်သာဖြစ်ကြ ပါသည်။ ပစ္စုပ္ပန်တိုင်း ခဏအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်နေခြင်းသာဖြစ်သည်။ ဥပမာ အိမ်မှာဧည့်သည်လာပါက ခဏသာဖြစ်၍ ဧည့်သည်နှင့်ပတ်သက်၍ စိတ် အနှောက်အယှက် တစ်စုံတစ်ခုမျှ မဖြစ်နိုင်ပါ။ သို့သော် အမြဲနေမည် ဆိုပါက စိတ်အနှောက်အယှက် ဖြစ်ရပေမည်။

ထို့အတူ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် အာရုံနှင့်စိတ်တို့ကို ဧည့်သည်ပမာ ပစ္စုပ္ပန်ခဏအနေဖြင့် သိမြင်နိုင်ပါက မြင်ကာမျှ၊ ကြား ကာမျှ သဘောသာဖြစ်မည်။ ထိုအခါ စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်ကင်းပေမည်။ အိမ်မှာ အမြဲနေမည်သဘောကဲ့သို့ မနောအိမ်မှာ ဥပါဒါန်နှင့်အမြဲ စွဲယူထား ပါက စိတ်အနှောက်အယှက်ဖြစ်ရပေမည်။ ဧည့်သည်၏ပင်ကိုယ်သဘော သည် ခဏသာဖြစ်ပါသည်။ ကြာကြာမနေတတ်ကြပါ။ မိမိက ဥပါဒါန် နှင့်ဆွဲခေါ်ထားခြင်းကြောင့်သာ မနောအိမ်မှာ ရှိနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် သဘာဝတရားတို့ကို ပစ္စုပ္ပန်လို့အမှန်သိမြင်ပါက မမြဲသည့်သဘော၊ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရ မဟုတ်သည့်သဘောတို့ကို ကိုယ်ပိုင်သိမြင်ပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ပေမည်။

(၁၅) သတိပညာ သာသနာ

သာသနာ၏ အနှစ်သည် သတိပညာ ဖြစ်ပါသည်။ သတိသည် သမ္မာသတိဖြစ်၍ သမာဓိမဂ္ဂင်ထိုက်ပြီး ပညာသည် သစ္စာ (၄)ပါးကိုသိမြင်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ မဂ္ဂင်ပညာ ဖြစ်ပါသည်။ သမ္မာသတိသည် အာရုံအမှန်တို့ကို အရှိကိုအရှိအတိုင်း ယထာဘူတကျကျ မှန်စွာ အောက်မေ့နိုင်သည်။

သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖြစ်သော ပညာမဂ္ဂင်သည် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာတို့ဖြင့် မှန်စွာ ကြံစီသုံးသတ်နိုင်သောကြောင့် ငါငါ့ဥစ္စာအနေဖြင့် စွဲလမ်းသော ဒိဋ္ဌိ တဏှာ ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်မှု ချမ်းသာ ဝိမုတ္တိရသကို ပေးစွမ်းနိုင် လေသည်။ ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်ပါကလည်း အနာဂတ်ခန္ဓာတို့ မှလည်း လွတ်မြောက်ပြီး ဖြစ်လေသည်။

အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကိလေသာ အကြောင်းတရားရှိမှ ဘဝခန္ဓာ တို့သည်လည်း အကျိုးတရားအနေနှင့် ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ကိလေသာ အကြောင်း ချုပ်ပါက ခန္ဓာအကျိုးတို့သည်လည်း ချုပ်ငြိမ်းခြင်း ဖြစ်ရလေသည်။ အကြောင်း ရှိမှ အကျိုးဖြစ်ရ၍ သံသရာလည်ခြင်းဖြစ်သည်။ အကြောင်း ချုပ်ပါက အကျိုးချုပ်ခြင်းကြောင့် သံသရာရပ်ခြင်းသည် ဓမ္မနိယာမသဘော ဖြစ်သော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် တရားတော်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)